

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wojewódzki Urząd Pracy
w Szczecinie

EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zachodniopomorskie Obserwatorium Rynku Pracy

Uwarunkowania rozwoju potencjału zatrudnienia
a technologie informatyczne i innowacje
w województwie zachodniopomorskim

Wnioski i rekomendacje dla regionu

Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie
Zachodniopomorskie Obserwatorium Rynku Pracy

**UWARUNKOWANIA ROZWOJU POTENCJAŁU
ZATRUDNIENIA A TECHNOLOGIE INFORMATYCZNE
I INNOWACJE W WOJEWÓDZTWIE
ZACHODNIOPOMORSKIM**

WNIOSKI I REKOMENDACJE DLA REGIONU

Praca zbiorowa pod red. nauk.
Pawła Nowaka, Anety Sokół

Szczecin 2009

Wojewódzki Urząd Pracy
w Szczecinie

EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków projektu „Regionalny Barometr Gospodarki” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa. Poddziałanie 8.1.4 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

Anna Drab – Kurowska rozdział I pkt. 1.1., rozdział V

Karolina Drela rozdział I pkt. 1.2., rozdział II

Małgorzata Brojak – Trzaskowska rozdział III

Paweł Nowak redaktor

Aneta Sokół redaktor, rozdział I pkt 1.2., rozdział IV

Recenzja: Prof. zw. dr hab. Juliusz Engelhardt

Copyright 2009, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie
Nakład 700 egzemplarzy

ISBN: 978-83-927148-7-3

Wydawca:

Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie

ul. A. Mickiewicza 41

70-383 Szczecin

www.wup.pl

e-mail: sekretariat@wup.pl

Skład, oprawa graficzna i druk:

PPH ZAPOL S.J.

al. Piastów 42

71-062 Szczecin

zapol@zapol.com.pl

Spis treści

Wstęp	7
-----------------	---

ROZDZIAŁ I

Uwarunkowania rozwoju województwa zachodniopomorskiego	8
1.1. Kierunki rozwoju regionalnego	8
1.2. Konkurencyjność województwa zachodniopomorskiego - rynek pracy . . .	9

ROZDZIAŁ II

Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim	12
2.1. Definicje rynku pracy	12
2.2. Rynek pracy w Polsce	14
2.3. Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim	14
2.4. Strona popytowa rynku pracy w województwie zachodniopomorskim .	17
2.5. Formy zatrudnienia	21
2.6. Strona podażyowa w województwie zachodniopomorskim	22
2.7. Aktywność zawodowa	23
2.8. Bezrobotni	23
2.9. Stopa bezrobocia	24
2.10. Migracje zewnętrzne w województwie zachodniopomorskim	26
2.11. Migracje wewnętrzne w województwie zachodniopomorskim	28
2.12. Podsumowanie	28

ROZDZIAŁ III

Rola działalności innowacyjnej w rozwoju społeczno – gospodarczym województwa zachodniopomorskiego	30
3.1. Istota i znaczenie działalności innowacyjnej na przykładzie przedsiębiorstw	30
3.2. Perspektywy rozwojowe województwa zachodniopomorskiego – egzemplifikacje	32
3.3. Wybrane aspekty aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionie zachodniopomorskim	33
3.4. Bariery rozwoju innowacyjności zachodniopomorskich podmiotów gospodarczych	39
3.5. Rekomendacje na rzecz zdynamizowania innowacyjności gospodarki na Pomorzu Zachodnim	40

ROZDZIAŁ IV

Badanie innowacyjności sektora MSP w województwie zachodniopomorskim	43
4.1. Opis zbiorowości i przedmiot badań	43
4.2. Wyniki badań	43

ROZDZIAŁ V

Technologie informatyczne w przedsiębiorstwach i ich wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa zachodniopomorskiego . .	47
5.1. Technologie informatyczne i ich wpływ na gospodarkę	47
5.2. Poziom technologii informatycznych w przedsiębiorstwach województwa zachodniopomorskiego	47
5.3. Cele korzystania z Internetu w przedsiębiorstwach	55
5.4. Strona www	56
5.6. Handel elektroniczny	59
5.7. Intranet	60
Bibliografia	63

Przedmiotem zainteresowania raportu są tendencje rozwojowe innowacji oraz nowoczesnych technik informacyjnych w kontekście wykorzystania potencjału zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim. Region zachodni jest specyficznym obszarem z wieloma zaletami, których możliwość wykorzystania uzależniona jest nie tylko od polityki regionalnej, ale również od intensyfikacji rozwoju i ekspansji innowacji, co starano się w pracy udowodnić.

Zagadnienia omawiane w raporcie starano się zaprezentować w sposób przystępny. Całość materiału zawarto w pięciu rozdziałach. Zaznaczyć jednak należy, że wiedza opisana w poszczególnych rozdziałach wymaga stałej aktualizacji, ponieważ rozwój regionu to nieustanny proces ulegający ciągłym przemianom.

W rozdziale pierwszym omówiono uwarunkowania regionu, jego obecny stan rozwoju oraz perspektywy na przyszłość w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Drugi rozdział został poświęcony wyjaśnieniu podstawowych pojęć z zakresu rynku pracy w województwie zachodniopomorskim. W rozdziale tym szczegółowo przedstawiono także rozważania dotyczące strony popytowej i podażowej rynku pracy oraz omówiono formy zatrudnienia. Zaprezentowano również poziom bezrobocia w regionie oraz stan aktywności zawodowej ludności zamieszkującej omawiany obszar terytorialny. W ostatniej części rozdziału omówiono pojęcie migracji zewnętrznej i wewnętrznej oraz przedstawiono ich charakterystykę oraz stan na Pomorzu Zachodnim.

Warto wskazać, że w literaturze z tego zakresu zarówno teoretycy, jak i praktycy podejmują dość często rozważania na temat znaczenia innowacji we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym krajów, w tym rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw, stąd również taka analiza przeprowadzona została przez autorów rozdziałów trzeciego i czwartego.

W rozdziale czwartym wskazano, że szczególnym zasobem kształtującym i kreującym rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest kapitał rzeczowy i finansowy, którego znaczenie dziś uległo zmarginalizowaniu, stając się zasobem podrzędnym w stosunku do czynnika, jakim jest wiedza, a w tym i innowacje.

Rozdział ostatni poświęcony został zagadnieniom analizy rozwoju technologii informatycznych w przedsiębiorstwach i ich wpływu na rozwój społeczno-gospodarczy województwa zachodniopomorskiego. W rozdziale zaprezentowano poszczególne formy technologii informatycznych, tj. Internet, strony www, handel elektroniczny. Wskazać należy, że stan rozwoju informatycznych rozwiązań technologicznych uwarunkowuje we współczesnym świecie zarówno rozwój innowacji, jak i pośrednio wpływa następnie na rozwój przedsiębiorczości i stan aktywizacji zawodowej ludności.

Opracowanie skierowane jest do osób zainteresowanych prezentowaną problematyką. Z raportu mogą również korzystać studenci. Podręcznik stanowi jedno z wielu źródeł wiedzy z tego zakresu, autorzy jednak wyrażają nadzieję, że będzie on przydatnym kompendium.

Raport został opracowany przez pracowników Uniwersytetu Szczecińskiego Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług oraz ZORP - Oddziału WUP w Szczecinie. Paweł Nowak, jako redaktor wspierał nas cennym doświadczeniem socjologicznym w zakresie badań.

Paweł Nowak
Aneta Sokół

Uwarunkowania rozwoju województwa zachodniopomorskiego

I.1. Kierunki rozwoju regionalnego

Rozwój regionalny, a zwłaszcza jego zróżnicowanie przestrzenne należy do podstawowych problemów współczesnej gospodarki. Za główny cel działań podejmowanych w ramach polityki regionalnej uważa się wyrównywanie regionalnych dysproporcji rozwoju gospodarczego. Nie chodzi przy tym o ograniczanie się jedynie do redystrybucji środków finansowych, ale przede wszystkim o stymulowanie rozwoju w regionach opóźnionych, nawet kosztem wolniejszego tempa wzrostu obszarów najlepiej rozwiniętych. Niestety podejmowane działania nie zawsze przynoszą zamierzone rezultaty, co znajduje swoje potwierdzenie w zmieniających się tendencjach do zbieżności i rozbieżności produktu regionalnego na 1 mieszkańca (por. Domański, 1997).

Trudności te oraz nowe zjawiska i problemy, jakie wywołuje współczesna cywilizacja, są ważnym czynnikiem mobilizującym ekonomistów regionalnych do dalszych poszukiwań nowego paradygmatu rozwoju regionalnego (Markowski, 2003).

Współczesna polityka regionalna ukierunkowana jest na budowanie nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki. Ważnym zadaniem stojącym przed Unią Europejską i poszczególnymi krajami członkowskimi, zapisanym w Strategii Lizbońskiej, jest podnoszenie konkurencyjności i budowa innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Kluczową rolę w realizacji tego zadania ma do odegrania szczebel regionalny. Wiele teorii rozwoju regionalnego uznaje dominującą rolę innowacyjności w rozwoju gospodarczym oraz wzroście zdolności konkurencyjnej regionów. Wyraźne zorientowanie na innowacje zyskała przede wszystkim polityka spójności Unii Europejskiej w latach 2007-2013. W głównych dokumentach programowych tej polityki znalazł swój wyraz nurt myślenia o innowacjach jako priorytecie rozwojowym UE. Jednocześnie ważne narzędzie tej polityki stanowi rozwijanie zdolności innowacyjnych gospodarek regionalnych, zwłaszcza słabiej rozwiniętych. Na cele związane ze wzrostem innowacyjności coraz silniej ukierunkowane są także fundusze strukturalne UE. Dlatego w polskim systemie polityki regionalnej opracowywano programy operacyjne (na poziomie krajowym i regionalnym), które zawierają działania i propozycje projektów podnoszących innowacyjność oraz potencjał innowacyjny Polski i poszczególnych regionów.

W krajach Unii Europejskiej podstawowym instrumentem kształtowania polityki innowacyjnej na poziomie regionalnym są Regionalne Strategie Innowacyjne. Regiony europejskie już w połowie lat 80-tych XX w. zaczęły stosować strategiczne podejście do kwestii innowacji. Także w Polsce we wszystkich regionach takie strategie zostały zdefiniowane i zatwierdzone przez samorządy województw. Regionalne Strategie Innowacji mają na celu budowanie efektywnego systemu wspierania innowacyjności w regionach, ze szczególnym naciskiem na rozwój technologii informatycznych i budowę społeczeństwa informacyjnego.

1.2. Konkurencyjność województwa zachodniopomorskiego - rynek pracy

Pojęcie konkurencyjności pochodzi od łacińskiego słowa *concurrentia*, czyli współzawodnictwo. Stanowi ona podstawę procesów zachodzących w gospodarkach rynkowych. Po raz pierwszy w nauce ekonomii rozważania na ten temat podjęli przedstawiciele ekonomii przedklasycznej – J. Law, R. Cantillon, D. Hume, J. Locke, A.R. Turgot. Klasyczną myśl ekonomiczną w tym zakresie reprezentowali: A. Smith, D. Ricardo, N.W. Senior, J.S. Mill. (Rosa 2002, s. 15).

Współcześnie wyróżnia się wiele definicji konkurencyjności. Według definicji OECD konkurencyjność oznacza zdolność firm, gałęzi przemysłu, regionów, krajów lub ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencyjności, jak i do trwałego zapewnienia wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji i trwałego wysokiego poziomu zatrudnienia (Wołodkiewicz-Donimirski 1998).

Zaznaczyć należy, że z pojęciem konkurencyjności wiążą się dwa inne zagadnienia, a mianowicie: zdolność konkurencyjna oraz pozycja konkurencyjna. Zdolność konkurencyjna to umiejętność podejmowania takich działań, które świadczą o skuteczności ich konkurencyjności. Zaliczamy do nich np.: szybkie reagowanie na zmiany w otoczeniu, umiejętność wykorzystania zasobów własnych, wykorzystanie szans w otoczeniu, racjonalne decyzje oraz inne, które budują konkurencyjność w długim horyzoncie czasowym (Stankiewicz 2002, s. 37). Natomiast pozycja konkurencyjna określa wyniki konkurencyjności, jak np. wyniki finansowe na tle konkurentów. Wynika ona z przewagi nad konkurentami pod względem kluczowych czynników sukcesu i jest bilansem sił i słabości.

Istotną kwestią jest umiejętność budowania strategii konkurencyjnej regionu, której efektywne wykorzystanie pozwala na przejście od potencjału konkurencyjnego, czyli konkurencyjności potencjalnej, do konkurencyjności zrealizowanej. Strategie konkurencyjności są stosowane po to, aby region mógł zająć jak najlepszą pozycję konkurencyjną, która uwarunkowana jest zdobyciem przewagi konkurencyjnej. Osiągnięcie przewagi konkurencyjnej przyczynia się do rozwoju konkurencyjności, a tym samym staje się elementem motywacyjnym dla podmiotów gospodarczych. Determinantami warunkującymi konkurencyjność są (Mantura 2001, s. 217):

- wewnętrzne uwarunkowania rozwoju (zasoby materialne, niematerialne, ludzkie i finansowe),
- wynikowe uwarunkowania rozwoju (ekonomiczne warunki wymiany rynkowej, ilość przedsiębiorstw osiągających wysokie wyniki),
- zewnętrzne uwarunkowania rozwoju (podmiotowe i jakościowe).

Zgodnie ze współczesnymi koncepcjami rozwoju odniesienie sukcesu gospodarczego w regionie przestało zależeć wyłącznie od posiadanych tradycyjnie zasobów gospodarczych. Dostrzeżono, iż niezwykle ważnym zasobem dla rozwoju danego terenu jest wiedza, innowacje i technologie informatyczne.

Natomiast głównymi gałęziami gospodarki województwa zachodniopomorskiego do niedawna były: przemysł stoczniowy, energetyczny, chemiczny, papierniczy i drzewny, a także produkcja rolno-spożywcza, w tym przemysł browarniczy i rybołówstwo. Duże znaczenie dla regionu miały także znajdujące się na jego terenie 4 morskie porty handlowe, 10 małych portów bałtyckich i 13 przystani rybackich. Za ich pośrednictwem realizowane było około 90% pasażerskiego ruchu promowego i 47% przeładunków w Polsce.

Warto wspomnieć także, że sytuacja na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim w ostatnim czasie ulega pogorszeniu. Wiele zakładów pracy przechodzi kryzys gospodarczy, ma kłopoty z płynnością finansową. Jak przedstawia się sytuacja na rynku pracy, informuje prasa codzienna.

W związku z tym, że województwo zachodniopomorskie słynęło z PGR, wraz z ich likwidacją pracę straciło bardzo dużo ludzi, szczególnie jest to widoczne w okolicy Łobza, Stargardu Szczecińskiego, Nowogardu i Koszalina, gdzie zauważalne jest bardzo duże bezrobocie długoterminowe. Inną branżą znaną w województwie było rybołówstwo morskie, które zostało zlikwidowane na początku 2000 roku. Pracę straciło ponad 5 tysięcy osób ze Świnoujścia i kilka tysięcy ze Szczecina. Skolwin, Huta Szczecin, Goleniowskie Fabryki Mebli, Zakłady Odzieżowe Dana i Odra, Polmo Szczecin, spółdzielnie mleczarskie Nowogard, Goleniów, Kamień Pomorski, to jedne z większych przedsiębiorstw, które zniknęły z mapy pracodawców w województwie zachodniopomorskim.

W 2006 roku zakończyła działalność fabryka kontenerów w Płoni. Pracę straciło 180 osób („Gazeta Wyborcza” 2006). Zakład Produkcyjny wytwarzający kartonowe pudełka w Goleniowie z dnia na dzień zwolnił 620 osób (Mordasiewicz 2007). Szczeciński Polmos otrzymał zgodę na ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu z wierzycielami. Tylko od Izby Celnej zależy, czy odroczy spłatę długów. W 2009 roku szczeciński Polmos pracuje na poziomie 20% normy. Jeżeli dojdzie do ugody, może uda się uratować zakład. Jeżeli nie, sąd ogłosi upadłość z likwidacją, a pracę straci około 100 osób („Gazeta Wyborcza” 2009).

Fabryka Kabli „Żałom” pod koniec 2008 r. zwolniła 600 pracowników. Fabrykę przejęła firma TeleFonika Kable (Zaręba 2009).

W Zakładach Chemicznych Police również odczuwalny jest kryzys. Firma zatrudniająca 3200 osób ogranicza swoją moc produkcyjną do 80%, zmniejsza wydatki na remonty, wprowadza redukcję zatrudnienia na zasadzie dobrowolnych odejść. Osoby zatrudnione na czas nieokreślony mogą skorzystać z programu pomocowego; osoby, które nabyły prawa emerytalne, otrzymają odszkodowania. Około 300 osób może skorzystać z tego dobrowolnego programu (Jasina 2009).

Wiele firm w Stargardzie Szczecińskim ma trudności gospodarcze. Firma Klippan Safty mieszcząca się w parku przemysłowym – zatrudniająca 125 osób – zmuszona została przez trudną sytuację na rynku do zwolnienia 40 pracowników. Firma ratuje się zmniejszeniem produkcji, pracą od poniedziałku do czwartku, a nawet czasowym przestojem. Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach k. Stargardu na razie nie zwalnia pracowników, ale ogranicza ich wynagrodzenie.

Trudna sytuacja gospodarcza odczuwalna jest również w firmie Backer OBR z siedzibą w Pyrzycach, filia w Stargardzie. W zakładzie pyrzyckim jest zatrudnionych 700 pracowników, już w grudniu 2008 roku były płatne przestoje, które dotknęły 50 osób (Drażek 2009).

W listopadzie 2008 roku załogę Odlewni Metali Polmo w Stargardzie Szczecińskim dotknęło zwolnienie grupowe, pracę straciło 80 osób. Na przełomie stycznia i lutego Odlewnia Metali Polmo ogłosiła upadłość, pracę straciło 50 zatrudnionych tam pracowników.

Kiedy ruszała budowa fabryki opon w Kluczewie pod Stargardem Szczecińskim, wydawało się, że jest to wielka szansa dla mieszkańców. Niestety kryzys dotknął również tę fabrykę. Szacowano, że dzięki tej inwestycji pracę znajdzie 1,5 tys. osób. Planowano zatrudnić 750 pracowników w samej fabryce, a drugie tyle u kooperantów. Ograniczono się do zatrudnienia 340 osób (Drażek 2009).

Urząd Pracy sfinansował kilkudziesięciu bezrobotnym kursy na taksówkarzy, ale niestety pracy nie dostali. Na otrzymanie licencji czekają 62 osoby, brak jest limitów (Mordasiewicz 2009).

Zmiany szykują się również w Pomorskim Oddziale Straży Granicznej. Planowana jest restrukturyzacja, co może mieć również znaczenie przy reorganizacji zatrudnienia.

Najdotkliwiej kryzys gospodarczy jest odczuwalny, gdy dotyka duży zakład pracy. Taka dramatyczna sytuacja dotyczy Stoczni Szczecińskiej, która jest jednym z nielicznych dużych

zakładów produkcyjnych w województwie zachodniopomorskim, który ogłosił upadłość. Wielu pracowników straciło pracę. 1 kwietnia 2009 r. odeszło 500 pracowników. W połowie kwietnia kolejnych 450 osób zostało bez pracy, a 15 maja 2009 r. 1000 osób zostało pozbawionych zatrudnienia (Jasina 2009). Upadek tak dużego zakładu pracy pociąga za sobą dramatyczną sytuację dla wszystkich firm współpracujących. Powoduje efekt domina. Zamówienia tracą poddostawcy, którzy w rezultacie muszą też ograniczać etaty. Na lokalnym rynku spada popyt, mocno odczuwają tę sytuację firmy usługowe i handlowe.

Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim

2.1. Definicje rynku pracy

Praca jest wartością ogromnej wagi, dlatego postanowiono na wstępie przybliżyć czytelnikowi pojęcia związane z rynkiem pracy. Praca stanowi źródło dochodów, które są potrzebne do tworzenia odpowiednich warunków socjalnych oraz życiowych dla pracownika i jego rodziny. Dla wielu jest ona sensem życia, daje możliwości kontaktów międzyludzkich. Może wyrażać miarę statusu ekonomiczno-społecznego. Dla ludzi uważających pracę za wartość naczelną cenne są kontakty z otoczeniem, możliwość rozwoju zawodowego i odnoszenie sukcesów. Jan Paweł II napisał: „praca ludzka stanowi klucz, i to chyba najistotniejszy klucz, do całej kwestii społecznej, jeżeli staramy się ją widzieć naprawdę pod kątem dobra człowieka” (Jan Paweł II 1982).

Człowiek w swoim systemie wartości na równi z rodziną, przyjaźnią i walorami materialnymi stawia pracę zawodową. Dobre stanowisko pracy, wysoki status, rodzaj wykonywanych czynności przedstawiają tym większą wartość, im trudniej je osiągnąć. Dzięki niej może osiągnąć pozycję społeczną, nowe umiejętności, wiarę w siebie, poznawać nowych ludzi, nawiązywać przyjaźnie. Jednakże, bez względu na to, jaką wykazuje się postawę, praca jest niezbędnym czynnikiem do życia, dzięki któremu można zaspokoić podstawowe potrzeby i środki do życia. Jest ona potrzebna każdemu, gdyż daje poczucie bezpieczeństwa, stabilizacji. Tę stabilizację może zachwiać nagle utrata pracy, brak dochodów i poczucie niepewności. Zjawisko pracy odbywa się na rynku pracy.

Istotnym elementem każdej gospodarki jest rynek pracy (Sułkowski 2000, s. 91). Rynek pracy z jednej strony stwarza warunki do znalezienia pracy, z drugiej umożliwia pozyskanie odpowiednich pracowników. Są to wszystkie procesy, uwarunkowania prawne, formy związane z zatrudnieniem oraz sprzedaż swoich umiejętności w zamian za wynagrodzenie. W roli głównej występuje pracodawca i pracownik, a elementem wiążącym jest płaca.

Rynek pracy można zdefiniować jako zespół transakcji kupna-sprzedaży jednego z czynników produkcji, jakim jest zdolność człowieka do wykonywania określonych czynności w procesie produkcji dóbr i usług (Gulcz 1997, s. 137). Podobną definicję przedstawił Robert Barro, według którego rynek pracy to miejsce, w którym ludzie oferują podaż usług pracy i zgłaszają popyt na te usługi (Barro 1997, s. 174). Na rynku pracy w roli towaru jako przedmiotu wymiany występuje praca, przy czym może ona być rozumiana bądź jako samo świadczenie (usługa pracy), bądź też jako potencjał pracy (siła robocza, kapitał ludzki). W tym drugim przypadku należy podkreślić, że jest to towar szczególny, tym różniący się od towarów materialnych, że w wyniku użycia (nabycia) go przez pracodawcę nie zmienia właścicieli, lecz nadal pozostaje własnością świadczącego pracę. Popyt na rynku pracy zgłaszają zakłady pracy (pracodawcy), natomiast podaż stwarzają gospodarstwa domowe, z których wywodzą się pracownicy (pracobiorycy). Ceną pracy, która ustala się w wyniku konfrontacji popytu na pracę i jej podaży, jest wynagrodzenie za pracę. Rynek pracy można uznać zatem za system konfrontacji popytu na pracę z podażą pracy (Ulot 1999, s. 21-23).

W Polsce nie występuje jeden homogeniczny rynek pracy. Realnie mamy do czynienia z wieloma rynkami, obejmującymi głównie różnorodne kategorie pracujących i poszukujących zatrudnienia, wyodrębnionych na podstawie cech demograficznych, zawodowo-kwalifikacyjnych i osobowościowych (Orczyk 1998, s. 75).

W warunkach gospodarki rynkowej, na rynku pracy reprezentowanym przez pracodawców oferujących miejsca pracy i stronę podażową reprezentowaną przez poszukują-

cych pracy, występuje konkurencja. Bezrobocie powoduje, że poszukujący pracy muszą systematycznie podnosić swoje kwalifikacje, które uczynią ich bardziej konkurencyjnymi w stosunku do innych poszukujących pracy, zaś pracodawcy konkurują m.in. warunkami pracy (Komos 1994, s. 110). Rynek pracy to ogół form i procesów zatrudniania pracowników przez pracodawców, a także ogół instytucji, uwarunkowań oraz czynników negocjacji warunków zatrudnienia, pracy i płac. To ekonomiczny, społeczny i polityczny obszar, na którym rozgrywają się wszelkie procesy z zakresu szeroko rozumianego zatrudnienia i bezrobocia. Rynek pracy jest traktowany jako miejsce konfrontacji podaży i popytu na pracę, czyli ofert pracy i chęci podjęcia pracy (Nowa encyklopedia powszechna PWN 2004, s. 351). Składa się on z całkowitego popytu na miejsca pracy, łącznej podaży pracy zgłaszanej przez jednostki, które poszukują możliwości realizacji działalności zawodowej oraz całkowitego zapotrzebowania na siłę roboczą ze strony przedsiębiorstw, które stanowi łączną podaż miejsc pracy lub popyt na pracowników (Bremond, Couet, Salort 2004, s. 117-118).

Podstawą wyodrębnienia rynków pracy jest różna dostępność pracy dla poszukujących jej osób, różna wysokość otrzymywanego wynagrodzenia czy różne możliwości stabilizacji i rozwoju zawodowego. Znaczenie segmentacji rynku pracy polega na tym, że przynależność danej osoby do określonego segmentu pozwala jej w mniejszym lub większym stopniu zrealizować oczekiwania, jakie wiązała z pracą, a także wpływa na jej pozycję społeczną (Unolt 1999, s. 25).

Rynek pracy może być analizowany z punktu widzenia pracownika, przedsiębiorcy oraz całego rynku (Milewski 2002, s. 282). Jest zwięzłą nazwą procesu prowadzącego do sytuacji, kiedy decyzje gospodarstw domowych dotyczące konsumpcji różnych dóbr, decyzje przedsiębiorstw o tym, co i jak wytwarzać, oraz decyzje pracowników, jak wiele a także dla kogo pracować, zostają wzajemnie uzgodnione dzięki odpowiednim dostosowaniom cen (Begg, Fischer, Dornbusch, 2007, s. 39).

Podaż pracy jest rozumiana jako liczba osób, które są gotowe, chcą podjąć pracę przy danej stawce wynagrodzenia. Zależy od kosztu alternatywnego pracy, liczby ludności, struktury ludności według wieku i kwalifikacji przyrostu naturalnego oraz aktywności zawodowej i dochodów pozapłacowych (Drela, Kiernożycka-Sobejko, Pluskota 2007, s. 238). Jest zgłaszana przez pracobiorcę. O podaży decydują czynniki socjologiczne, ekonomiczne i psychologiczne. Na podaż pracy ma również wpływ mobilność pracy, czyli skłonność pracowników do zmiany pracy (Milewski 2002, s. 282). Przejście z jednego zakładu do drugiego. Przy mobilności w sensie geograficznym chodzi o przeniesienie się pracowników z jednego regionu do drugiego. Wiąże się to jednak z kosztami przeprowadzki, dostępnością mieszkań i kosztami utrzymania. Można też mówić o mobilności w sensie zawodowym. Ma to związek ze zmianą zawodu, przekwalifikowaniami. Duże znaczenie ma również wysokość zasiłku dla bezrobotnych. Im wyższy jest stosunek płacy realnej do zasiłku, tym wyższa jest skłonność ludzi do jej podjęcia.

Popyt na pracę stanowi założoną reakcję między stawką płac realnych a ilością pracy (liczbą zatrudnionych pracowników) w pewnym czasie, przy wszystkich pozostałych warunkach *constans* (Kopycińska 2005, s. 268). Gulcz także określa, czym jest popyt na pracę, to zapotrzebowanie pracodawców w określonym czasie na określoną liczbę ludzi o określonych kwalifikacjach i zdolnościach do pracy, przy danej płacy (Gulcz 1997, s. 137).

Popyt wyznacza rzeczywiste możliwości zatrudnienia siły roboczej w poszczególnych przedsiębiorstwach lub na danym terenie. Popyt na pracę według Czesława Sułkowskiego to ilość pracy, jaką przedsiębiorstwa i inne jednostki funkcjonujące w danej gospodarce oferują sile roboczej przy określonej płacy realnej, w określonym czasie (Sułkowski 2001, s. 317). Popyt na pracę jest zgłaszany przez przedsiębiorstwa, które poszukują pracowników, gotowych podjąć pracę za określone wynagrodzenie. Popyt na pracę zależy od zapotrzebowania na dobra i usługi. Determinantą popytu na pracę jest płaca alternatywna, wydajność pracy i popyt na produkt będący wynikiem pracy (Milewski 2002, s. 84). Przedsiębiorstwa posiadają kapitał: maszyny, ziemię, budynki, które połączone z pracą ludzką

pozwalają na produkcję dóbr sprzedawanych na rynku (Begg, Fischer, Dornbusch, 2007, s. 200). Rolą pracodawców jest zatrudnienie odpowiedniej liczby pracowników, którym będą płacić za wykorzystanie ich umiejętności, wykształcenia, dyspozycyjności i zaangażowania.

2.2. Rynek pracy w Polsce

Polska jako nowy kraj członkowski UE została w 2004 roku włączona do realizacji wspólnych programów europejskich, wśród których zasadniczą rolę pełni Europejska Strategia Zatrudnienia i Strategia Lizbońska. Każdy kraj członkowski w ramach tych strategii jest zobowiązany do osiągania zakładanych celów środkami dostosowanymi do własnej, specyficznej sytuacji, korzystając z doświadczeń krajów pozostałych (wymiana najlepszych doświadczeń). Zasadniczymi celami obu strategii jest osiągnięcie:

- pełnego zatrudnienia (w rozumieniu Strategii Lizbońskiej jest to zatrudnienie nie tylko wykluczające koniunkturalne i strukturalne bezrobocie, ale i wysoką nieaktywność zawodową);
- wysokiej produktywności i jakości pracy (przez co rozumie się pracę wysoko kwalifikowaną, w nowoczesnych działach gospodarki opartej na wiedzy, ale też w działach tradycyjnych, poddanych restrukturyzacji);
- spójnego rynku pracy, co wyklucza znaczące jego zróżnicowanie.

Polski rynek pracy nie spełnia jednak tych warunków, a zmiany, które w nim następują w ostatnich latach, nie wskazują na powstanie mechanizmu, który zmierzałby do osiągania równoczesnego tych wszystkich celów. Po pierwsze, bezrobocie i nieaktywność zawodowa są dramatycznie różne od zakładanych docelowych poziomów w UE (w Polsce stopa zatrudnienia wśród osób w wieku 15-64 lata wynosi tylko 53,0% (wartość średnioroczna w 2005 r.) a zakładany w 2010 r. poziom sięga 70%, dla kobiet odpowiednio wskaźniki wynoszą 46,8% i 60%, dla osób w wieku 55-64 lata 27,2% i 50%), tradycyjne struktury wciąż mają znaczący udział w gospodarce i w zatrudnieniu, zaś różnice na rynku pracy w wielu przekrojach nie maleją, lecz rosną. Dotyczy to w pierwszej kolejności dysparytetu zatrudnienia, bezrobocia, produktywności pracy w przekroju regionalnym, a także podaży pracy i jej cech kwalifikacyjnych (Katedra Makroekonomii i Teorii Handlu Zagranicznego WNE UW 2007).

2.3. Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim

Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim jest specyficznym rynkiem pracy, charakteryzuje się znaczną sezonowością. W okresach wiosenno-letnich spada liczba zarejestrowanych bezrobotnych, a w miesiącach zimowych wzrasta. W czasie wiosenno-letnim wznawiają swoją działalność głównie branże budowlane i rolnicze. Również sezon turystyczny odgrywa dużą rolę w sezonowych ofertach pracy – głównie w pasie nadmorskim.

Analizując pracujących i bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim (tabela 2.1.) należy stwierdzić, iż od 2000 roku do 2003 roku można było zauważyć spadek liczby osób pracujących. Od 2004 roku wzrosła liczba pracujących osób. Podobna tendencja została zaobserwowana u pracujących kobiet w województwie (rysunek 2.1). Wśród mężczyzn zaobserwowano wzrost pracujących w 2001 roku, od 2002 liczba ta zaczęła spadać do 247,9 tys. osób w 2003 roku a od 2004 roku zaobserwowano wzrost liczby pracujących mężczyzn. Rozkład bezrobotnych zarejestrowanych w PUP wykazywał tendencję wzrostową do 2003 roku osiągnąwszy 190,0 tys. osób pozostających bez pracy zarejestrowanych. Od 2004 wśród bezrobotnych zauważono tendencję malejącą. Może być to spowo-

dowane podejmowaniem pracy (wzrost liczby pracujących) i masową migracją po wejściu Polski do UE. Należy także dodać, że mniej kobiet w porównaniu z mężczyznami pracuje, więcej jest zarejestrowanych w PUP.

Tabela 2.1. Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim w latach 2000-2007

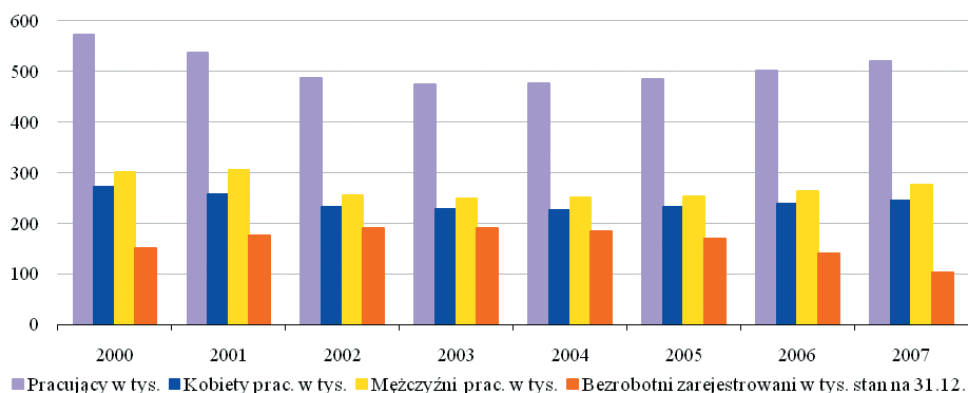
Kategoria	Lata							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pracujący ogółem w tys.	571,1	535,6	486,5	474,4	476,3	483,8	499,9	519,6
w tym kobiety	271,5	256,8	231,7	226,5	226,2	230,7	237,6	243,2
z liczby ogółem w %:								
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	15,5	16,0	9,7	9,5	9,4	9,2	9,0	8,8
przemysł i budownictwo	27,7	27,1	27,8	27,3	27,7	27,6	28,1	28,7
usługi rynkowe	38,6	37,8	42,0	42,8	42,0	41,9	42,2	42,2
usługi nierynkowe	18,2	19,0	20,5	20,5	21,0	21,3	20,7	20,3
pracujący w sektorze prywatnym w tys.	396,8	378,0	331,5	323,0	326,4	333,6	349,9	369,9
Przeciętne zatrudnienie^a:								
w przemyśle w tys.	112,0	105,8	93,4	90,6	93,1	93,7	96,0	100,3
w budownictwie w tys.	26,1	24,7	21,4	18,7	17,0	18,1	19,9	22,0
Bezrobotni zarejestrowani (stan w dniu 31 XII) ogółem w tys.	150,1	175,3	189,6	190,9	182,7	168,8	138,9	103,2
z liczby ogółem w %:								
kobiety	56,3	53,9	51,9	52,0	53,0	53,9	56,6	59,6
w wieku 24 lata i mniej	26,1	25,3	23,9	22,5	21,0	20,2	18,3	17,3
pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	41,5	46,9	49,7	51,4	51,5	48,7	45,9	40,7
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	20,8	25,8	27,8	28,4	27,5	25,6	21,5	16,4
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł ^b :	1741,06	1896,67	1911,13	1990,70	2068,66	2141,09	2225,27	2393,93
w tym: przemysł	1808,40	1943,48	1928,68	1997,97	2054,47	2102,41	2198,32	2407,72
budownictwo	1522,03	1547,57	1538,82	1564,42	1599,01	1647,29	1754,59	1907,41

^a Łącznie z zatrudnionymi za granicą.

^b Bez wynagrodzeń osób zatrudnionych za granicą

Źródło: (Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego...)

Rysunek 2.1. Pracujący i bezrobotni w województwie zachodniopomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: (Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego...).

Na podstawie danych uzyskanych w Wojewódzkim Urzędzie Pracy (tabela 2.2.) porównano rok 2008 z rokiem poprzednim pod względem liczby zatrudnionych, bezrobotnych i liczbą ofert pracy.

Tabela 2.2. Informacja o rynku pracy w województwie zachodniopomorskim w latach 2007-2008

Kategorie	2007 r.	2008 r.
liczba zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw	160 311	163 374
liczba osób zarejestrowanych w urzędach pracy	103 241	82 520
liczba bezrobotnych kobiet	61 556	47 888
liczba osób pobierających zasiłek	17 541	17 138
liczba osób bezrobotnych zamieszkałych na wsi	45 111	37 223
liczba ofert pracy, które wpłynęły do urzędów	73 625	69 135

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie oraz Biuletynu Statystycznego-Urzędu Statystycznego w Szczecinie.

Na koniec 2008 roku (tabela 2.2.) w województwie zachodniopomorskim liczba osób zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła 82520. Liczba ta w stosunku do roku poprzedniego zmalała o 20721. W roku 2008 liczba bezrobotnych kobiet stanowiła w województwie 58,0% ogólnej liczby zarejestrowanych osób. W porównaniu do 2007 roku liczba ta zmalała o 13668. Liczba osób pobierających zasiłek w przedstawionym okresie wynosiła 17138, co stanowiło 20,8% ogólnej liczby bezrobotnych. W porównaniu z 2007 rokiem, nastąpił spadek liczby osób pobierających zasiłek o 403 osoby. Osoby zamieszkałe na wsi stanowiły 45,1% z ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2008 roku, w porównaniu z 2007 roku liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi zmalała o 7888 osób. Liczba ofert pracy, która wpłynęła do urzędów pracy w 2008 roku zmalała w stosunku do 2007 roku o 74 (WUP-Wydział Badań i Analiz, 2009).

2.4. Strona popytowa rynku pracy w województwie zachodniopomorskim

W województwie zachodniopomorskim stopa bezrobocia długotrwałego maleje, a liczba firm działających w regionie rośnie (tabela 2.3.). Pod względem nakładów inwestycyjnych województwo zachodniopomorskie znajduje się na dziesiątym miejscu w Polsce. Przedsiębiorcy od potencjalnych pracowników oczekują odpowiedniego wykształcenia, doświadczenia, dyspozycyjności, aparycji i znajomości języków obcych. Największą liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych notuje się w powiatach grodzkich: Szczecinie i Koszalinie. Dzięki mechanizmom promującym własną przedsiębiorczość, dotacjom przeznaczonym na uruchamianie działalności gospodarczej, pożyczkom z przeznaczeniem dla firm w województwie zachodniopomorskim, wielu mieszkańców jest zainteresowanych rejestrowaniem własnej działalności. Znaczna ilość firm w województwie zachodniopomorskim to firmy prywatne.

Tabela 2.3. Procentowa ilość firm prywatnych i publicznych w latach 2004-2008 w województwie zachodniopomorskim

Lata/Firma	Firmy prywatne	Firmy państwowe
2004	96,00%	4,00%
2005	96,00%	4,00%
2006	95,90%	4,10%
2007	95,90%	4,10%
2008	96,00%	4,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie.

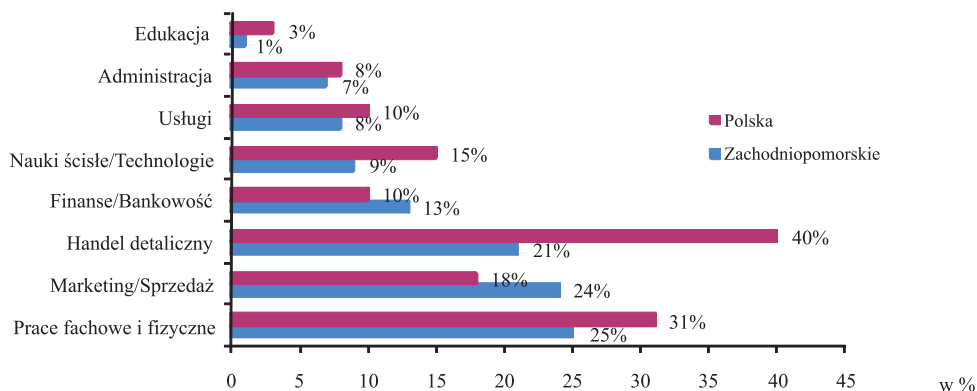
W dalszym ciągu zmniejsza się liczba przedsiębiorstw państwowych. Na koniec 2008 roku odnotowano 15 firm państwowych, o 14 mniej niż w 2007 roku. W układzie terytorialnym najwięcej zarejestrowanych podmiotów było w miastach na prawach powiatu tj. w Szczecinie (30,1% ogółu podmiotów) i Koszalinie (8,7%), a także w powiecie kołobrzeskim (6,4%) i powiecie stargardzkim (5,5%).

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na koniec 2008 roku wyniosła 165,8 tysięcy, o 1,1% więcej niż w 2007 roku. Stanowiło to 77,8% całej zbiorowości Region. Działalność gospodarcza dotyczyła głównie handlu i napraw (29,5% podmiotów), obsługi nieruchomości i firm (14,2%), budownictwa (13,6%) oraz przetwórstwa przemysłowego (8,4%).

Połowa ofert w województwie zachodniopomorskim przeznaczona jest dla pracowników fizycznych (i fachowych) oraz marketerów i sprzedawców (rysunek 2.2.)¹.

¹ Wynika z badań serwisu Szybkopraca.pl przeprowadzonych na ok. 25 tysiącach ogłoszeń zamieszczonych w okresie marzec-grudzień 2008 roku.

Rysunek 2.2. Odsetek ofert pracy według zawodów

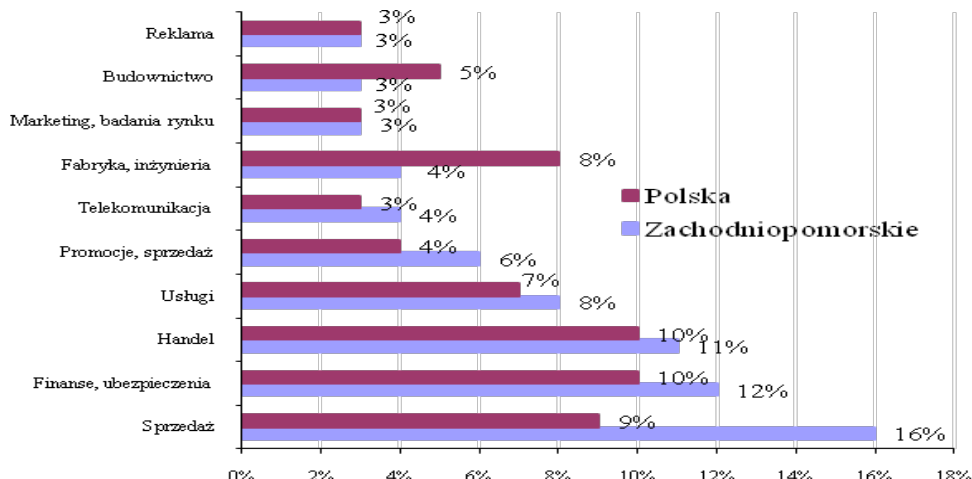

Źródło: www.szybkopraca.pl (2009.10.20.).

Stosunkowo łatwo pracę znaleźć mogły również osoby z doświadczeniem w handlu detalicznym (21% ofert), a także finansiści (13%). Trudniej mieli ci, którzy swoją karierę zawodową związali z naukami ścisłymi i technicznymi, a zwłaszcza ci, którzy chcieli zarabiać przekazując swoją wiedzę i umiejętności innym – zapotrzebowanie na „edukatorów” było trzy razy mniejsze niż średnie dla Polski.

Warto również zwrócić uwagę, że przewodzący w zestawieniu „pracownicy fachowi i fizyczni” mieli w 2008 roku mniejszy wybór niż ich koledzy w innych regionach, natomiast marketerzy sprzedaży i handlowcy (zwłaszcza) byli w nieporównanie bardziej komfortowej sytuacji (rysunek 2.3.).

Rysunek 2.3. Odsetek ofert wg branż

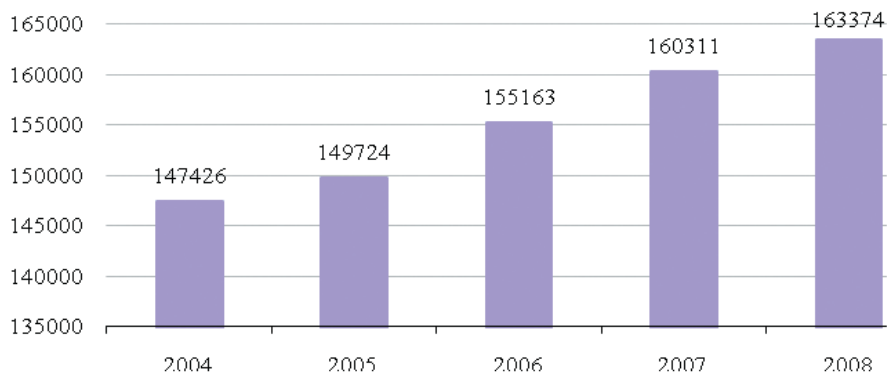
Źródło: www.szybkopraca.pl (2009.10.20.).

Duży popyt na pracowników fizycznych i fachowych nie przekłada się na szczególnie wysoką aktywność zakładów z branży produkcyjnej. Wręcz przeciwnie, oferty z tej branży stanowiły tylko 4% spośród wszystkich, dwa razy mniej niż przeciętnie w Polsce. Większość wakatów dla nich (i przedstawicieli pozostałych zawodów) pojawiła się w sprzedaży (16%), finansach i ubezpieczeniach (12%) oraz w handlu (11%). Każda tych z branż zamie-

ściła stosunkowo więcej ofert w województwie zachodniopomorskim niż w całej Polsce.

W 2008 roku w województwie zachodniopomorskim przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 163,4 tys. osób wobec 160,3 tys. osób w 2007 roku (rysunek 2.4.).

Rysunek 2.4. Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach w latach 2004-2008 w województwie zachodniopomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Szczecinie.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze publicznym wynosiło 26,7 tys. osób (29,5 tys. osób przed rokiem) a w sektorze prywatnym 136,7 tys. osób (4,5% więcej niż w roku poprzednim). Wzrost zatrudnienia nastąpił w większości sekcji, a największy w hotelach i restauracjach (o 6,8%), budownictwie (o 6,0%) oraz handlu i naprawach (o 5,5%).

Mniejsze od przeciętnego zainteresowanie pozyskaniem świeżej siły roboczej było widoczne w 2008 roku nie tylko we wspomnianej wyżej produkcji, ale i budownictwie.

Zachodniopomorscy pracodawcy w równie dużym stopniu poszukiwali w zeszłym roku pracowników na stanowiska szeregowo, jak i na specjalistyczne (po 44% ofert było dla nich przeznaczonych). Dla kierowników niższego i średniego szczebla przeznaczonych było 7% wakatów, a dla kadry zarządzającej, w tym najwyższej dydakcji, tylko 2%.

Tylko w dwóch województwach w Polsce w 2008 roku pojawiło się wiele ofert pracy sezonowej w pomorskim i właśnie w zachodniopomorskim (3%). Przyczyną jest obecność morza i nadmorskich miejscowości tłumnie odwiedzanych przez turystów z całej Polski w okresie wakacyjnym. Duży wybór pracy sezonowej nie powinien jednak osłabiać aktywności mieszkańców województw nadmorskich; praca na plaży wydaje się kusząca również Polakom z innych regionów (www.szybkopraca.pl 2009.10.20.).

Liczba ofert pracy w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku wyniosła 69135 wobec 73625 ofert w 2007 roku. W odniesieniu do 2007 roku w końcu 2008 odnotowano znacznie mniejszą podaż ofert na naszym rynku, pracy czego konsekwencją był większy napływ do sfery bezrobocia.

Tabela 2.4. Liczba ofert pracy w podziale na powiaty województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008

Powiat	2004	2005	2006	2007	2008
Białogardzki	1 388	2 057	1 719	1 899	1 988
Choszczeński	1 969	1 701	1 836	1 920	1 731
Drawski	1 869	2 565	3 333	3 067	3 394
Goleniowski	2 720	3 057	5 064	4 841	3 251
Gryficki	2 582	2 270	2 943	2 845	2 938
Gryfiński	1 717	1 836	2 231	2 008	2 009
Kamieński	1 264	1 163	1 519	1 555	1 983
Kołobrzeski	3 060	3 239	4 804	4 838	4 656
M. Koszalin	2 317	2 338	2 199	3 327	3 984
Koszaliński	1 334	1 466	1 461	1 623	1 710
Łobeski	1 160	1 746	1 802	1 905	2 706
Myśliborski	2 372	2 234	3 604	3 570	3 619
Policki	1 369	998	2 066	2 519	2 275
Pyrzycki	2 232	2 505	2 535	1 930	2 360
Sławieński	1 741	2 518	3 098	3 544	2 414
Stargardzki	3 812	3 736	4 521	4 810	4 739
Szczecinecki	3 306	3 958	4 778	4 334	4 371
Świdwiński	1 516	1 887	2 220	2 471	2 985
M. Świnoujście	1 180	1 251	1 284	1 299	1 097
Wałecki	1 733	1 657	2 273	2 052	2 167
M. Szczecin	8 766	10.276	15 773	17 268	12 758
Województwo zachodniopomorskie	49 407	54 458	71 063	73 625	69 135

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Szczecinie.

W latach 2004-2008 największą liczbą ofert pracy łącznie dysponowało Miasto Szczecin (tabela 2.4.) 64841, powiat stargardzki 21618, powiat szczecinecki 20747 i powiat kołobrzeski 20597. Natomiast najmniej ofert było w mieście Świnoujście 6111, powiecie kamieńskim 7484, powiecie koszalińskim 7594.

W latach 2004-2008 Powiatowe Urzędy Pracy w województwie zachodniopomorskim zdecydowanie największą liczbą ofert pracy (73625) dysponowały w 2007 r. Liczba ofert pracy w 2004 roku wynosiła 49407, w roku następnym wzrosła o 5051 (54458 ofert), w 2006 roku kolejny wzrost o 16605 ofert (71063). W 2008 roku do urzędów pracy w województwie zachodniopomorskim wpłynęło 69135 ofert pracy, mniej o 4490 niż w 2007 roku. W latach 2004-2008 najmniej ofert pracy dotyczyło bezrobotnych nie posiadających zawodu oraz z grupy siły zbrojne. W tym okresie najczęściej poszukiwanymi pracownikami były osoby do prac prostych.

W latach 2004-2008 można zauważyć znaczne zmniejszenie się liczby ofert w pięciu grupach:

- pracownicy przy pracach prostych spadek o 2596,
- robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy spadek o 2013,
- operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń spadek o 1629,
- siły zbrojne spadek o 369,
- specjaliści spadek o 154.

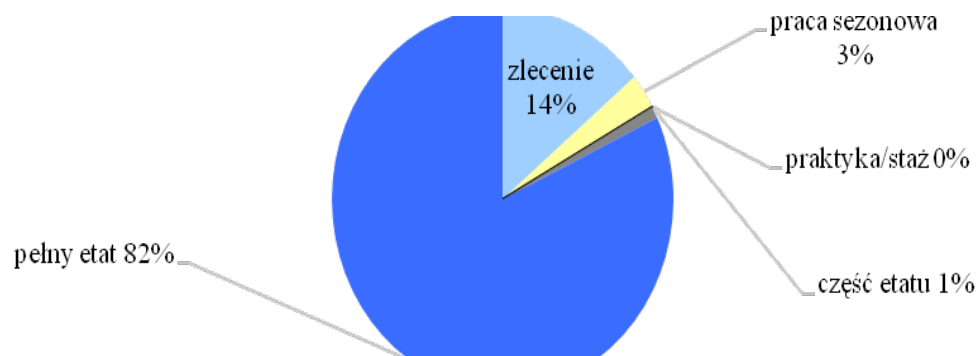
Ogólna sytuacja na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim uległa znacznej poprawie (www.wup.pl 2009.10.09.). Wśród wszystkich firm zatrudniających pracowników:

- 96% z nich zatrudnia do 9 pracowników,
- 3% firm zatrudnia od 10 do 49 pracowników,
- 0,7% firm zatrudnia więcej niż 50 pracowników.

2.5. Formy zatrudnienia

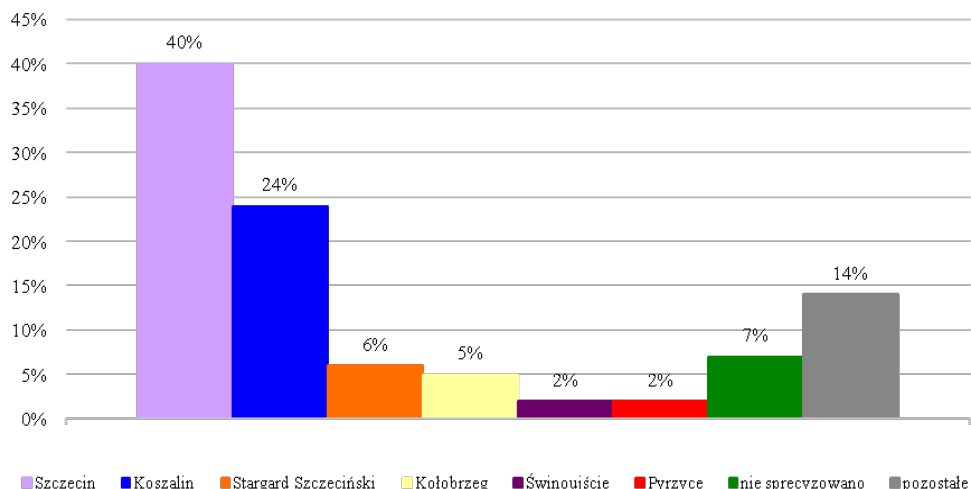
Zdecydowanie najpopularniejszą formą zatrudnienia była umowa o pracę, na pełny etat (82%). Wynik ten (patrz rysunek 2.5), zbliżony do ogólnopolskiej średniej (83%), nie zaskakuje. Można jedynie zastanowić się, dlaczego tylko na co setnym stanowisku pracodawca przewidział możliwość pracy krótszej niż osiem godzin dziennie. Chyba że gotowość do elastycznych form zatrudnienia przejawiała się w większej od średniej liczbie ofert pracy na podstawie umowy-zlecenia (14%).

Rysunek 2.5. Formy zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku

Źródło: www.szybkopracza.pl (2009.10.20.)

Najwięcej ofert znalazło się w największych miastach województwa: Szczecinie, Koszalinie, Stargardzie Szczecińskim, Kołobrzegu i Świnoujściu (rysunek 2.6.).

Rysunek 2.6. Odsetek ofert pracy wg miejscowości w województwie

zachodniopomorskim w 2008 roku

Źródło: www.szybkopraca.pl (2009.10.20.).

2.6. Strona podaźowa w województwie zachodniopomorskim

Na województwo zachodniopomorskie przypada 3,7% pracujących w kraju, lecz ich liczba w analizowanym okresie była zmienna w czasie. W latach 2005-2007 spadała ona bowiem o 1,6%. Zjawisko to, w połączeniu z odpływem migracyjnym ludności, wpłynęło na zmianę podstawowych parametrów rynku pracy województwa zachodniopomorskiego, takich jak stopa bezrobocia, stopa zatrudnienia, natężenie bezrobocia, wskaźnik intensywności deficytu zawodu itp. W latach 2005-2007 wskaźnik zatrudnienia zwiększył się z 41,8% do 43,7%, lecz w całym analizowanym okresie kształtował się poniżej średniej krajowej (tabela 2.5). Co więcej, różnica ta powiększała się w czasie na niekorzyść województwa zachodniopomorskiego. Niska wartość wskaźnika zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim wynika nie tylko ze zbyt małej do potrzeb kreacji miejsc pracy, ale także jest konsekwencją wysokiej bierności zawodowej ludności. Na początku 2008 roku na dziesięciu aktywnych zawodowo mężczyzn przypadało siedmiu biernych zawodowo, wśród kobiet na dziesięć aktywnych zawodowo kobiet przypadało trzynaście biernych zawodowo (Urząd Statystyczny w Szczecinie 2008).

Tabela 2.5. Podstawowe parametry rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2005-2007

	2005	2006	2007
pracujący w tys.	551	542	542
wskaźnik zatrudnienia w %	41,8	42,1	43,7
liczba bezrobotnych w tys.	169	139	103
stopa bezrobocia wg BAEL w %	25,6	21,5	16,6
oferty pracy	712	1 401	1 455
liczba bezrobotnych na jedną ofertę pracy	237	99	71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych regionalnych GUS.

2.7. Aktywność zawodowa

Poziom aktywności zawodowej w latach 2005–2008 kształtuje się na poziomie od 53 do 56%. W skali kraju poziom aktywności zawodowej plasuje województwo zachodniopomorskie na jednym z najsłabszych miejsc (tabela 2.6.).

Biorąc pod uwagę wskaźniki obciążenia demograficznego, województwo zachodniopomorskie ma najkorzystniejszy. To województwo „starzeje” się najwolniej. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 51,7 osób w wieku nieprodukcyjnym. Dla kraju średnia wynosi 55,3 osoby. Może mieć to ogromny wpływ na przewagę ekonomiczną w przyszłości.

Tabela 2.6. Współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w porównaniu ze współczynnikiem Polski i wybranych województw

obszar/rok	I kw. 2007	I kw. 2008
Polska	53,20%	53,70%
Świętokrzyskie	55,80%	57,60%
Wielkopolskie	54,70%	54,30%
Zachodniopomorskie	50,70%	51,20%
Śląskie	48,60%	50,60%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Szczecinie.

2.8. Bezrobotni

W okresie 2005 – I półrocze 2008 w województwie zachodniopomorskim liczba bezrobotnych spadła o 52%. Porównując tempo spadku liczby bezrobotnych z ujemną dynamiką wzrostu liczby pracujących można przypuszczać, że w przeobrażeniach rynku pracy bardzo ważną rolę odegrały ruchy migracyjne ludności. W efekcie w województwie zachodniopomorskim stopa bezrobocia spadła z 25,6% w 2005 r. do 13,4% w pierwszym półroczu 2008 roku, jednakże kształtowała się ona na wyższym poziomie niż średnia krajowa (w I półroczu 2008 stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 9,6%). Duży wpływ na spadek stopy bezrobocia w województwie zachodniopomorskim miał też odnotowany w latach 2005–2007 znaczny wzrost liczby ofert pracy (o 104%), co pociągnęło za sobą spadek liczby bezrobotnych przypadającej na jedną ofertę pracy z 237 osób w 2005 roku do 71 w 2007 (tabela 2.5.). Towarzyszył temu wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia o 13,4%, które jednak kształtowało się w województwie zachodniopomorskim, w całym analizowanym okresie poniżej średniej krajowej.

2.9. Stopa bezrobocia

Trzy województwa: zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie i podkarpackie miały identyczną stopę bezrobocia (wrzesień 2008 roku) w wysokości 12,3%. Zarówno zachodniopomorskie jak i kujawsko-pomorskie w okresach wcześniejszych miały bardzo poważne problemy z lokalnymi rynkami pracy. Spuścizna po PGR-ach do dzisiaj blokuje rozwój wielu obszarów w tych województwach. W województwie zachodniopomorskim tylko w trzech powiatach grodzkich, Szczecina, Koszalina i Świnoujście oraz w jednym nadmorskim (kołobrzeski), stopa bezrobocia jest niższa od 10% (w Szczecinie wynosi około 4%). W pozostałych powiatach stopa bezrobocia przekracza tę wielkość, a w dziesięciu z nich waha się w przedziale 20%-30% i jest nietypowo wysoka. Odsetek nietypowych powiatów, pod względem wysokości stopy bezrobocia w liczbie powiatów ogółem, w tym w województwie, wynosi 25%. Powiaty o najwyższej stopie bezrobocia są w głównej mierze obszarami po byłych PGR-ach. Patologia lokalnych rynków pracy w województwie zachodniopomorskim jest faktem, można mówić o pogłębiających się tam lokalnych regresach społecznych (MPiPS 2008).

Wielkość stopy bezrobocia w Polsce wynosiła w grudniu 2008 roku 9,5%, w grudniu 2007 roku - 11,2%. Ogólna liczba zarejestrowanych bezrobotnych wg stanu na 31 grudnia 2008 roku wynosiła 1 473 752 osoby i było to o 272 821 osób mniej niż w końcu grudnia 2007 roku. W strukturze bezrobotnych według płci kobiety stanowiły większość 56,6% (833 435 osób) wobec 58,2% przed rokiem. Do zasiłku uprawnionych było 18,4% zarejestrowanych bezrobotnych, tj. o 4,1% więcej niż przed rokiem. W ogólnej liczbie osób pobierających zasiłek mężczyźni stanowili większość 50,7% (1 375 54 osoby).

W 2008 roku bezrobocie w województwie zachodniopomorskim było o 3,9% wyższe niż w kraju i wynosiło w końcu roku 13,4%, tj. o 3 punkty procentowe mniej niż rok temu. Na tle pozostałych województw zachodniopomorskie charakteryzuje stosunkowo wysokie bezrobocie. Według danych z grudnia 2008 roku województwo znalazło się na 3 miejscu razem z województwem kujawsko-pomorskim.

Największe bezrobocie było w województwie warmińsko-mazurskim 16,8%, a najmniejsze w województwie wielkopolskim 6,4%. Spadek stopy bezrobocia w odniesieniu do grudnia 2007 roku odnotowano we wszystkich województwach, a największy w zachodniopomorskim (o 3,0%), pomorskim i śląskim (o 2,3%) oraz w łódzkim i opolskim (o 2,0%).

Jak już wspomniano, bezrobocie długotrwałe jest uważane za najbardziej niekorzystne i niebezpieczne dla bezrobotnego i całego społeczeństwa.

W tabeli 2.7. przedstawiono bezrobocie długotrwałe w województwie zachodniopomorskim średnia od stycznia do grudnia lat 2005-2008. Bardzo wyraźnie widać, że bezrobocie długotrwałe w województwie zachodniopomorskim ma tendencję spadkową. Wśród osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy największy spadek liczby bezrobotnych odnotowano właśnie w kategorii osób będących długotrwałe bezrobotnymi. W 2006 roku w stosunku do 2005 roku spadek liczby bezrobotnych wynosił 19 085. W 2007 roku w porównaniu do 2006 roku było mniej o 24 915 bezrobotnych. Natomiast w 2008 roku liczba bezrobotnych długotrwałe spadła o 25 495 osób.

Tabela 2.7. Bezrobocie długotrwałe w województwie zachodniopomorskim w latach 2005-2008

miesiąc/rok	2005	2006	2007	2008
styczeń	128704	116803	94026	65047
luty	128420	115869	92716	63465
marzec	127954	113200	89263	60106
kwiecień	124165	108323	82904	55493
maj	120284	102264	77894	51447
czerwiec	117431	96802	73316	47851
lipiec	115976	94061	69781	45318
sierpień	114606	92472	67288	43541
wrzesień	114279	91621	66059	41785
październik	112719	89704	63246	40226
listopad	112884	89442	62944	40996
grudzień	114321	92169	64309	42525
średnio	119312	100227	75312	49817

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Szczecinie.

Poziom bezrobocie długotrwałe ulega zmniejszeniu i jest to sytuacja porównywalna do spadku bezrobocia w całym kraju. Jest wiele czynników mających wpływ na zaistniałą sytuację. Jednym z nich jest migracja, pomimo że poziom migracji w województwie zachodniopomorskim jest niski w stosunku do migracji w skali kraju. Innym czynnikiem wpływającym na spadek bezrobocia w województwie zachodniopomorskim jest rozwój gospodarczy i dobra koniunktura w tym województwie. Mali przedsiębiorcy podejmują działania, więcej osób zatrudniają niż zwalniają (WUP Raport, 2008). Najwięcej osób jest zatrudnionych w sektorze usługowym i stan ten utrzymuje się z roku na rok na tym samym poziomie. Sektor rolniczy wykazuje się tendencją spadkową, ale jest to branża mało rozwojowa.

Największe bezrobocie odnotowano w powiatach:

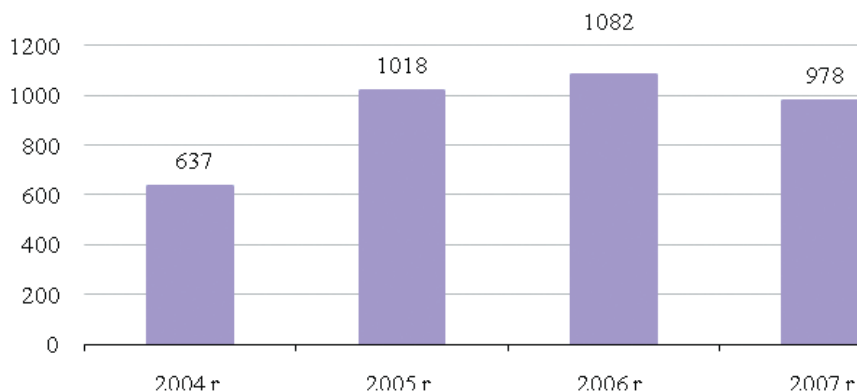
- białogardzkim,
- drawskim,
- szczecineckim.

Najmniej osób bezrobotnych jest w Szczecinie. W województwie zachodniopomorskim występuje silne zróżnicowanie terytorialne bezrobocia. Najkorzystniejsza sytuacja pojawia się w ośrodkach miejskich województwa: w Szczecinie, Świnoujściu i Koszalinie. Są to obszary, gdzie następuje trwały wzrost i rozwój gospodarczy. Rejony turystyczne mają niższą stopę bezrobocia również ze względów sezonowości występującej na tych obszarach. Powiaty kołobrzeski, policki i goleniowski osiągają dobrą pozycję w województwie zachodniopomorskim. Duży wpływ na skalę bezrobocia mają warunki dla wdrażania i lokalizowania nowych inwestycji, które tworzą miejsca pracy, np. w okolicach Goleniowa park przemysłowy. Jednocześnie są miejsca w województwie zachodniopomorskim, gdzie obserwuje się trwałe i chroniczne bezrobocie strukturalne. Najniższą dynamikę spadku bezrobocia zauważa się w powiecie białogardzkim.

2.10. Migracje zewnętrzne w województwie zachodniopomorskim

Zmiany w podaży na rynku pracy są związane z możliwością migracji, dlatego za słuszne uważa się zaprezentowanie danych dotyczących migracji wewnętrznych jak i zewnętrznych w województwie zachodniopomorskim. Dane o wielkości migracji określa się za pomocą zameldowań i wymeldowań (rysunek 2.7.). Odsetek wymeldowań rósł od 2004 roku aż do 2006. W roku 2007 na terenie województwa zachodniopomorskiego nastąpił spadek liczby wymeldowań w stosunku do roku 2006. Od tego czasu nastąpiło zahamowanie dynamiki wzrostu liczby osób wymeldowujących się z terenu województwa zachodniopomorskiego w stosunku do lat poprzednich.

Rysunek 2.7. Wymeldowania w województwie zachodniopomorskim w latach 2004-2007

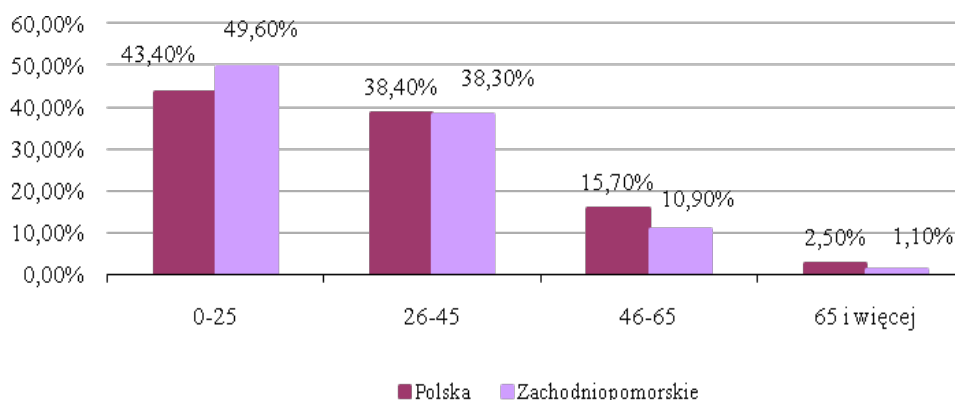
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w WUP w Szczecinie.

Natomiast od 2004 roku można zauważyć tendencję wzrostową w przypadku liczby zameldowań, co mogłoby świadczyć o liczbie powracających z migracji zagranicznych.

W roku 2005 liczba ta wynosiła 335 osób, w roku 2007 wzrosła do 751 osób. Liczba osób powracających z zagranicznej emigracji w roku 2007 w porównaniu do 2005 wzrosła o 224%.

W 2007 roku z terenu województwa zachodniopomorskiego wyjechało 978 osób, z czego 60,6% stanowili mężczyźni. Średni wiek migrantów na terenie województwa zachodniopomorskiego jest nieco wyższy niż średnia krajowa wieku migrantów. Na terenie województwa zachodniopomorskiego grupa najmłodszych emigrantów, liczących do 25 lat, stanowiła blisko 50% ogółu emigrantów z terenu województwa. Najmniej liczną grupą emigrantów były osoby w wieku 65 i więcej (rysunek 2.8.).

Rysunek 2.8. Migranci w podziale na wiek w województwie zachodniopomorskim w porównaniu z ogółem migrantów w Polsce w roku 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WUP w Szczecinie.

Wśród podregionów w województwie zachodniopomorskim w roku 2006 najwięcej osób wyjechało z podregionu szczecińskiego (758 osób), a najmniej z koszalińskiego (324 osoby). Natomiast w roku 2007 proporcje w tych regionach uległy zmianie, z podregionu szczecińskiego wyjechało 530 osób (mniej niż w roku poprzednim o 228 osób), a z podregionu koszalińskiego 448 osób (więcej niż w roku poprzednim o 124 osoby).

W Polsce migracje zagraniczne w każdym województwie są ujemne. Najwięcej osób wyjeżdża z województwa śląskiego, szacuje się, że około 6312 osób w ciągu roku. Województwo zachodniopomorskie znajduje się na przedostatniej pozycji w skali kraju. W roku 2006 z województwa zachodniopomorskiego wyjechały 1082 osoby, a w 2007 roku 978 osób (tabela 2.8.). Z województwa zachodniopomorskiego wciąż więcej osób wyjeżdża niż do niego przyjeżdża (GUS 2008).

Tabela 2.8. Migracje zewnętrzne ludności na pobyt stały w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2007

rok	migracja zewnętrzna		
	napływ	odpływ	saldo
2006	608	1082	- 474
2007	751	978	- 227

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS w Szczecinie.

Do najpopularniejszych krajów migrujących należą kraje Unii Europejskiej, przede wszystkim takie jak: Niemcy, Wielka Brytania, Norwegia, Holandia, Hiszpania, Dania, Szwecja.

W ostatnim czasie skraca się czas pobytu na migracji, co może być częściowo związane z niepewnością sytuacji gospodarczej również w krajach objętych migracją. Światowy kryzys gospodarczy może być powodem coraz częstszych powrotów z migracji.

2.11. Migracje wewnętrzne w województwie zachodniopomorskim

W roku 2006 z województwa zachodniopomorskiego wyjechało 6868, a przyjechało 5540 osób. Migracja wewnętrzna w tym okresie wynosiła 1328 osób. W 2007 migracja wewnętrzna międzywojewódzka jest ujemna i wynosi 1545. Oznacza to, że w ciągu roku o około 1,5 tysiąca osób zmniejszyła się liczba mieszkańców województwa zachodniopomorskiego z powodu migracji wewnętrznych (tabela 2.9.). Taka migracja wewnętrzna dotyczy wszystkich województw w kraju. Dla porównania na terenie województwa mazowieckiego w ciągu roku osiedla się około 15 tysięcy osób, natomiast z województwa lubelskiego w ciągu roku wyjeżdża około 5 tysięcy osób.

Tabela 2.9. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2007

rok	migracja wewnętrzna		
	napiływ	odpływ	saldo
2006	5540	6868	- 1328
2007	5500	7045	- 1545

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS w Szczecinie.

2.12. Podsumowanie

Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim tworzony jest głównie przez małe i mikro podmioty gospodarcze (zatrudniające do 9 pracowników). Ich udział wśród ogółu podmiotów gospodarczych działających w zachodniopomorskim wynosi ponad 96%. Tego typu podmioty gospodarcze charakteryzuje duża fluktuacja zatrudnienia oraz brak precyzyjnych planów zatrudnieniowych i inwestycyjnych. Do czynników mających znaczący wpływ na zmiany wielkości i dynamiki spadku bezrobocia w województwie oprócz struktury podmiotów gospodarczych tworzących miejsca pracy należą także: wzrost PKB, wykorzystanie środków finansowych (EFS) poprzez projekty i inicjatywy prozatrudnieniowe, wzrost liczby ofert pracy oraz, w pewnym zakresie, migracje zarobkowe. Prowadzone w tym obszarze badania wskazują bowiem, iż główną kategorię migrantów w województwie stanowią osoby wcześniej pracujące. Udział tej kategorii osób wśród ogółu migrantów wynosi około 60% (www.zorp.wup.pl, 10.10.2009).

W świetle przytoczonych faktów stwierdzić można zatem, iż migracja zarobkowa jest czynnikiem wpływającym w sposób pośredni na kształtowanie się korzystnej sytuacji na regionalnym rynku pracy (spadek poziomu bezrobocia). Wynika to z faktu, iż główna kategoria migrantów będąc osobami dotychczas pracującymi w kraju, po podjęciu pracy za granicą „zwalnia” stanowiska pracy w Polsce, które teoretycznie mogą zostać obsadzone osobami dotychczas bezrobotnymi. W praktyce jednak zależność ta nie występuje w sposób tak oczywisty. Na przeszkodzie stają bowiem przyczyny wynikające z niskiej jakości potencjalnej kadry pracowniczej, jaką stanowią bezrobotni. Związane jest to z ich kwalifikacjami zawodowymi (często zdezaktualizowanymi), jak również z czynnikami o charakterze psychospołecznym (brak kultury pracy, niechęć do pracy, podejmowanie pracy na czarno, itp.).

Zachodniopomorski rynek pracy poddany wpływom wspomnianych wcześniej czynników charakteryzuje się ponadto znaczną sezonowością. Objawia się ona pod postacią

cyklicznego spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych w miesiącach wiosenno-letnich oraz wzrostu tej liczby w miesiącach zimowych. Wynika to z faktu sezonowości prowadzenia prac w takich branżach jak budownictwo i rolnictwo, gdzie miesiące wiosenno-letnie są naturalnym okresem największego natężenia działań. Ponadto nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż obszar województwa zachodniopomorskiego (zwłaszcza pas nadmorski) jest regionem turystycznym, w którym turystyka odgrywa znaczącą rolę w ramach regionalnego środowiska gospodarczego. Dlatego też wraz z rozpoczęciem sezonu turystycznego zwiększa się okresowo liczba ofert pracy (oferowanych głównie w tzw. otwartym pośrednictwie pracy), co przyczynia się do spadku poziomu bezrobocia.

Niekorzystnym faktem są zwolnienia wywołane kryzysem światowym i recesją. Przykład likwidowanych zakładów i zwalnianych pracowników powinien być głównym przedmiotem działań władz lokalnego, wojewódzkiego czy ogólnopolskiego rynku pracy, gdyż upadek dużych zakładów pracy pociąga za sobą tragiczną sytuację dla wszystkich firm współpracujących. Powoduje efekt domina. Zamówienia tracą poddostawcy, nie tylko z lokalnego, ale też ogólnopolskiego rynku, którzy w rezultacie muszą ograniczać etaty. Na lokalnym rynku spada popyt, co mocno odczuwają firmy usługowe i handlowe.

Rola działalności innowacyjnej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa zachodniopomorskiego

Współcześnie powszechnym zjawiskiem jest wzrost zainteresowania innowacjami, w tym rolą działalności innowacyjnej w stymulowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego, zarówno w odniesieniu do konkretnych podmiotów gospodarczych, jak i w skali lokalnej, regionalnej, ogólnokrajowej, a nawet unijnej czy globalnej. Rozważania zawarte w niniejszym rozdziale poświęcono w szczególności:

- wyjaśnieniu istoty i znaczenia innowacji;
- przybliżeniu wybranych aspektów działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w województwie zachodniopomorskim;
- wskazaniu głównych barier innowacyjności badanych podmiotów gospodarczych, a także rekomendacji na rzecz aktywizowania innowacyjności na Pomorzu Zachodnim.

Wzrost aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw jest zdeterminowany między innymi koniecznością zidentyfikowania czynników stymulujących i hamujących procesy innowacyjne. Zachodzi ponadto konieczność wskazania implikacji omawianych procesów dla przedsiębiorstw. Z uwagi na złożoność zaakcentowanej problematyki główny przedmiot zainteresowań badawczych dotyczy wybranych aspektów kształtowania innowacyjności jednostek gospodarczych w województwie zachodniopomorskim w latach 2004-2007.

3.1. Istota i znaczenie działalności innowacyjnej na przykładzie przedsiębiorstw

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw wiąże się z opracowywaniem i upowszechnianiem innowacji, przez które należy rozumieć nowe lub w istotnym stopniu ulepszone produkty lub usługi, technologie wytwarzania, lecz również nowatorskie rozwiązania w zakresie organizacji i zarządzania, marketingu, logistyki, finansów, ekologii itd. Jest to zatem szerokie podejście do innowacji, bazujące de facto na schumpeterowskiej wizji tego zjawiska. Należy przy tym zauważyć, iż przedsięwzięcia o innowacyjnym charakterze rozpatruje się w aspekcie twórczości (kreatywności, pomysłowości) polegającej na wytwarzaniu nowych idei, pomysłów i rozwiązań, które można zastosować w praktyce gospodarczej. Ponadto innowację należy traktować jako kategorię ekonomiczną, zatem zmiany innowacyjne winny generować określone (wymierne) korzyści, tak z punktu widzenia przedsiębiorstwa, jak i klientów, a w konsekwencji rozwoju społeczno-gospodarczego w skali mikro-, mezo- i makroekonomicznej.

Ekonomiczny wymiar innowacji zauważają między innymi W.M. Grudzewski i I. K. Hejduk, którzy twierdzą, iż innowacja to specyficzna forma przedsiębiorczości, która polega na systematycznym poszukiwaniu nowych kombinacji czynników wytwórczych dla osiągnięcia i pomnożenia kapitału, zwłaszcza zysku (Grudzewski, Hejduk 2004, s. 16).

Warunkiem osiągnięcia sukcesu przez współczesne przedsiębiorstwa jest zatem wdrażanie i upowszechnianie nowych produktów (usług), elastyczne reagowanie na zmiany zachodzące w otoczeniu, zwłaszcza na rynku, a także wprowadzanie innowacji we wszystkich obszarach funkcjonowania organizacji gospodarczych.

Zgodnie z terminologią OECD działalność innowacyjna obejmuje ogół przedsięwzięć o charakterze naukowo-badawczym, technicznym, organizacyjnym, finansowym i komercyjnym, związanych z opracowaniem i wdrożeniem nowych lub istotnie ulepszonych produktów i procesów. Są to między innymi: prace badawcze i rozwojowe, zakup licencji, prace wdrożeniowe, zakup i montaż środków trwałych, zwłaszcza maszyn i urządzeń, budowa, rozbudowa lub modernizacja budynków służących działalności innowacyjnej, szkolenia pracowników, a także marketing nowych lub ulepszonych produktów i usług (OECD 2001, s. 14).

Jak wynika z powyższych rozważań, innowacji należy zatem szukać nie tylko w produktach i technologii, czyli płaszczyźnie materialnej (rzeczowej, technicznej), lecz także w nowatorskich rozwiązaniach z zakresu marketingu, zarządzania, organizacji pracy, a nawet księgowości czy ekologii, zatem płaszczyźnie niematerialnej.

Przykładowe korzyści z tytułu wdrażania innowacyjnych rozwiązań w wybranych obszarach funkcjonowania przedsiębiorstwa zaprezentowano poniżej:

- innowacje produktowe – poprawa jakości produktów, rozszerzenie asortymentu produkcji, wyróżnienie oferty produktowej danego przedsiębiorstwa na rynku, wzrost zadowolenia klientów, utrzymanie dotychczasowej pozycji przedsiębiorstwa na rynku lub jej polepszenie w wyniku tworzenia nowych rynków zbytu, kształtowania nowych potrzeb klientów;
- innowacje organizacyjne – wzrost wydajności wykorzystywanych środków, wzrost znaczenia i skrócenie terminów realizacji zadań, racjonalizacja zadań, poprawa skuteczności i sprawności funkcjonowania przedsiębiorstwa;
- innowacje technologiczne – wzrost technicznego uzbrojenia pracy, usprawnienie procesów wytwórczych, obniżenie kosztów działalności produkcyjnej, kapitałochłonności produkcji, pozytywne oddziaływanie na skalę produkcji, wzrost wolumenu produkcji;
- innowacje marketingowe – poprawa pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa, wzrost poziomu zadowolenia klientów, wykorzystanie szans rynkowych i atutów przedsiębiorstwa, pozyskanie nowych klientów.

Podkreślić należy, iż innowacje nadają zasobom nowe możliwości tworzenia bogactwa, ponieważ kreują siłę nabywczą, która w każdym społeczeństwie stanowi najistotniejszy czynnik rozwoju gospodarczego (Drucker 1992, s. 39). Zatem z jednej strony innowacje mogą stanowić reakcję przedsiębiorstwa na już istniejące, zidentyfikowane potrzeby klientów, zaś z drugiej mogą dotyczyć wykreowania i zaspokojenia nowych, dotychczas nieznanych lub nieujawnionych potrzeb społeczeństwa.

W warunkach, gdy „umiejętność szybkiego identyfikowania zmian w otoczeniu zewnętrznym oraz zmian na rynku w sposób umożliwiający wykorzystanie ich korzystnych elementów stała się kluczowym czynnikiem przewagi konkurencyjnej” (Clarke 1997, s. 31) – głównym czynnikiem rozwoju przedsiębiorstw jest ich innowacyjność, dlatego organizacje powinny utrzymywać gotowość do nieustannej transformacji (wewnętrznych przeobrażeń) w miejsce dotychczas realizowanych zmian cyklicznych (Kossowska, Sołtysińska 2002, s. 16).

Podsumowując dotychczasowe rozważania można z przekonaniem stwierdzić, iż współczesne wymogi gospodarowania wymuszają na przedsiębiorstwach systematyczną (a nie jak dotychczas tylko sporadyczną) innowacyjność we wszystkich obszarach funkcjonowania (zaopatrzeniu, produkcji, sprzedaży i marketingu, organizacji i zarządzaniu, ochro-

nie środowiska naturalnego, zasobach ludzkich, finansach itd.). Zdolność przedsiębiorstwa do ciągłego generowania i upowszechniania innowacji to podstawowy czynnik kształtujący trwałą przewagę konkurencyjną. Innymi słowy, innowacje stanowią immanentny warunek sukcesu współczesnych organizacji gospodarczych.

3.2. Perspektywy rozwojowe województwa zachodniopomorskiego – egemplifikacje

Nadrzędnym celem funkcjonowania badanego województwa jest realizacja działań na rzecz równomiernego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, w szczególności poprzez:

- podnoszenie poziomu (jakości) życia mieszkańców,
- stworzenie warunków do rozwoju zasobów ludzkich,
- powszechną dostępność dóbr i usług,
- informatyzację,
- poprawę konkurencyjności i innowacyjności gospodarki badanego regionu,
- rozwój w płaszczyźnie społecznej, kulturowej, a także – co wymaga podkreślenia – naukowej,
- dostosowanie infrastruktury do potrzeb rozwoju społeczno-gospodarczego,
- rozwój współpracy gospodarczej z innymi regionami (tak polskimi, jak i niemieckimi), wymiany know-how oraz transferu technologii.

W świetle wymienionych celów istotnego znaczenia z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego nabiera działalność innowacyjna, przede wszystkim w aspekcie stymulowania współpracy gospodarczej, wymiany know-how, a także transferu technologii. Nie bez znaczenia jest również pobudzanie współpracy naukowej, zwłaszcza jeżeli takie współdziałanie dotyczy działalności badawczo-rozwojowej. Należy w tym miejscu zaakcentować konieczność intensyfikowania kooperacji nie tylko naukowej, lecz także (a może nawet przede wszystkim) współpracy świata nauki i świata biznesu w celu zwiększenia zakresu zastosowań osiągnięć nauki w praktyce gospodarczej, bowiem tylko nowa idea, która zostanie upowszechniona w działalności gospodarczej, zyskuje miano innowacji.

Należy ponadto zauważyć, iż możliwości rozwojowe województwa zachodniopomorskiego utożsamia się z wykorzystywaniem szans związanych z korzystnym położeniem geopolitycznym i istniejącym potencjałem turystycznym (walorami naturalnymi, kulturowymi i istniejącym zagospodarowaniem turystycznym), postępującym procesem integracji europejskiej, a w szczególności potencjalnym dofinansowaniem z funduszy unijnych, wspieraniem centrów rozwoju, polityką europejską i polityką państwa ukierunkowaną na wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, rosnącym znaczeniem wiedzy w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego, a także rozwojem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Z drugiej strony koniecznością staje się eliminowanie lub przynajmniej ograniczanie zagrożeń związanych z dysproporcjami przestrzennymi w dostępie do infrastruktury ekonomicznej, odpływem dobrze wykształconych i wykwalifikowanych pracowników z regionu, relatywnie niskim zainteresowaniem przedsiębiorców rozwojem działalności innowacyjnej, stosunkowo małym zainteresowaniem środowiska naukowego współpracą innowacyjną z podmiotami gospodarczymi, dużym poziomem biurokratyzacji w jednostkach administracji publicznej i samorządowej, często zmieniającymi się przepisami prawnymi, a także pogłębiającym się rozwarstwieniem społecznym.

3.3. Wybrane aspekty aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionie zachodniopomorskim

Z uwagi na złożoność omawianej problematyki przedmiot rozważań zawartych w niniejszym podrozdziale stanowią wybrane aspekty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w województwie zachodniopomorskim.

Dane zawarte w tabeli 3.1. jednoznacznie wskazują na niedostateczną aktywność innowacyjną przedsiębiorców działających na Pomorzu Zachodnim. W przypadku przedsiębiorstw przemysłowych województwo zachodniopomorskie to – obok lubuskiego i łódzkiego – region odznaczający się najniższym poziomem innowacyjności. Dla porównania można przytoczyć, że o ile w województwie podkarpackim aż 30,2% ogółu badanych podmiotów gospodarczych prowadzi działalność innowacyjną, o tyle w przypadku województwa zachodniopomorskiego jest to zaledwie 18,8%. Należy ponadto podkreślić, iż średnia dla kraju to 23,2%, zatem badane województwo wypada nawet poniżej przeciętnej dla Polski, co tym bardziej należy uznać za wyjątkowo niepokojące zjawisko, wymagające radykalnego zintensyfikowania działań na rzecz wzrostu innowacyjności w gospodarce na obszarze Pomorza Zachodniego, zarówno ze strony samych przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu, władz samorządowych, jak też środowiska badawczo-naukowego. Jedynie dynamiczna kooperacja innowacyjna może zapewnić poprawę obecnego stanu w zakresie innowacyjności gospodarki regionu zachodniopomorskiego.

Uwzględniając przedmiot działalności innowacyjnej na Pomorzu Zachodnim należy zauważyć, iż w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych dominują innowacje procesowe, które zostały wdrożone przez blisko 16% ogółu badanych podmiotów gospodarczych. Dla porównania, innowacje produktowe wprowadziło nieco ponad 13% przedsiębiorstw. Jak wynika z danych zawartych w poniższej tabeli sytuacja województwa zachodniopomorskiego na tle kraju, i to zarówno pod względem innowacyjności produktowej, jak i procesowej kształtuje się niekorzystnie.

Tabela 3.1. Przedsiębiorstwa przemysłowe, które wprowadziły innowacje według rodzaju innowacji i województw w latach 2004-2006 (w % ogółu przedsiębiorstw)

Wyszczególnienie	Ogółem	Nowe lub ulepszone produkty	W tym nowe dla rynku	Nowe lub ulepszone procesy
Polska	23,2	15,7	7,6	19,4
Dolnośląskie	25,7	17,1	9,3	21,2
Kujawsko-pomorskie	20,0	14,9	8,8	15,1
Lubelskie	24,3	15,5	8,0	20,1
Lubuskie	17,7	11,3	4,6	15,2
Łódzkie	19,0	13,6	5,3	15,3
Małopolskie	21,3	14,8	8,8	18,2
Mazowieckie	23,4	15,7	6,4	20,0
Opolskie	28,6	16,3	8,3	25,2
Podkarpackie	30,2	22,4	9,3	25,4
Podlaskie	25,8	14,5	6,7	22,7
Pomorskie	28,5	18,1	8,6	23,2
Śląskie	26,4	16,5	7,9	22,1
Świętokrzyskie	22,1	15,0	9,5	17,8
Warmińsko-mazurskie	23,0	17,3	7,2	18,2
Wielkopolskie	19,9	14,4	7,7	16,9
Zachodniopomorskie	18,8	13,3	6,3	15,9

Źródło: opracowano na podstawie (Działalność... 2008, s. 60).

Uwzględniając inny przedział czasowy, tj. lata 2005-2007, należy stwierdzić, iż innowacyjność w przemyśle na Pomorzu Zachodnim jest na niskim poziomie. Zaledwie 22,2% przedsiębiorstw innowacyjnych wdrożyło nowe lub istotnie ulepszone produkty, zaś 22,4% – innowacje procesowe. Dla porównania:

- w województwie dolnośląskim było to odpowiednio: 28,6 i 25,9%;
- w województwie mazowieckim – 33,5 i 34,2%.

Niższy poziom innowacyjności (niż w województwie zachodniopomorskim) charakteryzuje przedsiębiorców działających jedynie w województwie pomorskim, a także lubuskim (*Nauka...* 2009, s. 136).

Podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych działających w województwie zachodniopomorskim, tak również w odniesieniu do podmiotów gospodarczych funkcjonujących w sektorze usługowym w latach 2004-2006 (tabela 3.2.) zaobserwowano niski poziom zainteresowania przedsiębiorców generowaniem i wdrażaniem rozwiązań innowacyjnych. Jest to tym bardziej niepokojące zjawisko, iż w analizowanym okresie badawczym sektor usługowy (zwłaszcza transport, turystyka) odgrywał istotną rolę w funkcjonowaniu zachodniopomorskiej gospodarki. Województwo zachodniopomorskie znajduje się w grupie regionów o najniższym poziomie innowacyjności; niższy poziom odnotowały jedynie województwa: lubuskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie i wielkopolskie, jednak pocieszający jest fakt, że uwzględniając podział administracyjny kraju, analizowane województwo wypada lepiej niż pod względem innowacyjności w przemyśle. Ponadto w przypadku sektora usługowego Pomorza Zachodniego (analogicznie jak w przemyśle) dominują innowacje procesowe, kolejno ukierunkowane na:

1. metody wspomagające procesy – 10,1% ogółu zachodniopomorskich przedsiębiorstw, które wprowadziły innowacje;
2. metody z zakresu logistyki i/lub metody dostarczania i dystrybucji – odpowiednio 4,8%;
3. metody wytwarzania produktów – 4%.

Tabela 3.2. Przedsiębiorstwa usługowe, które wprowadziły innowacje według rodzaju innowacji i województw w latach 2004-2006 (w % ogółu przedsiębiorstw)

Wyszczególnienie	Ogółem	Nowe lub ulepszone produkty	W tym nowe dla rynku	Nowe lub ulepszone procesy
Polska	21,2	13,3	7,4	17,1
Dolnośląskie	25,1	18,3	12,7	18,9
Kujawsko-pomorskie	12,4	7,0	3,5	10,8
Lubelskie	27,5	14,1	7,7	24,3
Lubuskie	11,8	2,5	0,8	11,8
Łódzkie	14,7	6,1	3,2	12,9
Małopolskie	20,1	13,2	6,3	15,3
Mazowieckie	26,2	18,7	11,9	21,1
Opolskie	17,0	11,6	6,5	15,9
Podkarpackie	19,4	12,9	6,2	13,2
Podlaskie	22,6	10,7	4,1	16,3
Pomorskie	23,6	14,0	8,0	19,5
Śląskie	22,6	12,6	6,1	18,8
Świętokrzyskie	25,4	18,2	7,5	20,9
Warmińsko-mazurskie	18,8	11,2	1,2	15,1
Wielkopolskie	16,0	11,5	6,6	12,5
Zachodniopomorskie	16,3	8,6	6,0	12,3

Źródło: opracowano na podstawie (*Działalność...* 2008, s. 61).

Podkreślić należy fakt, iż województwo zachodniopomorskie wypada pozytywnie na tle kraju pod względem udziału produktów nowych dla rynku (innowacji twórczych) w ogólnej liczbie innowacji produktowych, co stanowi blisko 70%. Dla porównania wielkość ta dla innych województw kształtuje się na następującym poziomie:

- 56% dla kujawsko-pomorskiego;
- 51% dla lubelskiego;
- 41% dla łódzkiego;
- 21% dla lubuskiego, itd., zatem pod tym względem sytuacja w województwie zachodniopomorskim jest wyjątkowo korzystna.

Jednocześnie należy zauważyć, iż zarówno w przypadku innowacji produktowych w przemyśle, jak i w sektorze usługowym dominującym źródłem innowacyjności są same przedsiębiorstwa lub grupa przedsiębiorstw, zaś na drugim miejscu – współpraca innowacyjna z innymi podmiotami gospodarczymi bądź krajowymi instytucjami naukowymi. Podobne zjawisko obserwuje się w przypadku innowacji procesowych, z tym że kooperacja innowacyjna odgrywa większą rolę niż w odniesieniu do innowacji produktowych.

W strukturze nakładów ponoszonych na działalność inwestycyjną istotną rolę odgrywają nakłady na maszyny i urządzenia techniczne, następnie nakłady na budynki, budowle i grunty, a więc de facto środki trwałe, a następnie nakłady na działalność badawczo-rozwojową. Zdecydowanie mniejszą rolę odgrywają nakłady na oprogramowanie, zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji lub praw, a także nakłady na działalność marketingową. Z kolei wśród źródeł finansowania działalności innowacyjnej priorytetowe znaczenie mają środki własne, z kolei na drugim miejscu znajdują się kredyty bankowe, a dopiero później środki budżetowe i pozyskiwane spoza kraju.

Pod względem nakładów ponoszonych przez przedsiębiorstwa na działalność innowacyjną w 2007 r. sytuacja w województwie zachodniopomorskim jest szczególnie niekorzystna, gdyż zaledwie 23,3% podmiotów gospodarczych inwestuje w innowacyjne rozwiązania (tabela 3.3.). Jest to najniższy poziom w całym kraju. Z kolei pod względem nakładów przypadających na jedno przedsiębiorstwo prowadzące działalność innowacyjną słabiej od województwa zachodniopomorskiego wypadło jedynie lubuskie.

Tabela 3.3. Przedsiębiorstwa przemysłowe, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną według województw w 2007 r.

Wyszczególnienie	Udział przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną w %	Nakłady przypadające na 1 przedsiębiorstwo prowadzące działalność innowacyjną w tys. zł (ceny bieżące)
Polska	31,8	7068,5
Dolnośląskie	33,3	5999,0
Kujawsko-pomorskie	28,4	6061,7
Lubelskie	31,1	4715,4
Lubuskie	26,7	2613,7
Łódzkie	24,7	10558,2
Małopolskie	32,2	5767,6
Mazowieckie	36,8	10154,5
Opolskie	35,6	4195,0
Podkarpackie	38,7	5292,8
Podlaskie	29,7	3845,2
Pomorskie	29,1	4250,6
Śląskie	38,3	12303,9
Świętokrzyskie	30,2	4076,3
Warmińsko-mazurskie	30,9	3295,2
Wielkopolskie	28,2	4756,9
Zachodniopomorskie	23,3	3043,8

Źródło: (Nauka... 2009, s. 139).

Tabela 3.4. Przychody ze sprzedaży innowacji produktowych w przedsiębiorstwach według województw w 2006 r. (w % sprzedaży ogółem)

Wyszczególnienie	Ogółem innowacje produktowe w przemyśle	Ogółem innowacje produktowe w sektorze usługowym
Polska	13,1	6,6
Dolnośląskie	7,9	4,6
Kujawsko-pomorskie	6,6	0,7
Lubelskie	7,8	1,5
Lubuskie	12,2	0,3
Łódzkie	8,7	1,7
Małopolskie	10,6	1,5
Mazowieckie	19,7	9,3
Opolskie	6,4	4,2
Podkarpackie	13,1	3,7
Podlaskie	4,3	0,8
Pomorskie	25,2	4,2
Śląskie	11,9	6,3
Świętokrzyskie	7,3	14,5
Warmińsko-mazurskie	10,9	3,5
Wielkopolskie	9,5	2,0
Zachodniopomorskie	6,5	0,8

Źródło: opracowano na podstawie (Działalność... 2008, s. 80-81).

Uwzględniając przychody ze sprzedaży innowacji produktowych w województwie zachodniopomorskim (tabela 3.4.) zaobserwowano zjawisko niekorzystne, tzn. badany region pod względem analizowanej wielkości wypadu znacznie gorzej niż wynosi średnia dla kraju.

Podobnie jak pod względem innych kryteriów oceny działalności innowacyjnej, tak również pod względem ochrony własności przemysłowej w 2007 roku województwo zachodniopomorskie wypadło szczególnie słabo. Załedwie 86 przedsiębiorstw zgłosiło wynalazki, z czego 37 podmiotów uzyskało patenty. Średnia dla kraju to odpowiednio: 2392 i 1575. W przypadku zgłoszonych wzorów użytkowych i udzielonych praw ochronnych było to jedynie 14 przedsiębiorstw. Słabiej pod tym względem wypadły jedynie województwa: podlaskie, opolskie i lubuskie (Nauka... 2009, s. 182).

Tabela 3.5. Publiczne wsparcie dla działalności innowacyjnej w przedsiębiorstwach według województw w latach 2004-2006 (w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie)

Wyszczególnienie	Wsparcie krajowe w przemyśle	Wsparcie unijne w przemyśle	Wsparcie krajowe w sektorze usługowym	Wsparcie unijne w sektorze usługowym
Polska	12,0	19,1	3,8	12,2
Dolnośląskie	7,8	18,6	2,6	10,9
Kujawsko-pomorskie	12,6	20,9	0,0	30,6
Lubelskie	16,1	21,1	0,6	26,8
Lubuskie	7,1	16,1	1,8	8,8
Łódzkie	9,4	13,6	2,4	22,4
Małopolskie	9,5	15,4	7,3	10,9
Mazowieckie	13,1	19,4	1,8	8,9
Opolskie	9,1	17,2	6,5	8,1
Podkarpackie	18,7	27,6	3,1	22,5
Podlaskie	15,3	35,0	1,1	0,0
Pomorskie	11,5	15,8	5,3	10,2
Śląskie	11,8	16,6	3,4	10,9
Świętokrzyskie	14,0	24,4	4,9	5,9
Warmińsko-mazurskie	10,3	20,9	6,5	6,5
Wielkopolskie	12,4	20,5	10,6	8,4
Zachodniopomorskie	14,4	17,3	4,0	12,1

Źródło: opracowano na podstawie (Działalność... 2008, s. 108-109).

Biorąc pod uwagę publiczne (zarówno krajowe, jak i z Unii Europejskiej) wsparcie działalności innowacyjnej, województwo zachodniopomorskie wypada dość dobrze na tle innych województw w Polsce. W przypadku innowacji tak przemysłowych, jak i usługowych analizowana wielkość w odniesieniu do finansowania publicznymi środkami krajowymi ze szczebla lokalnego i szczebla centralnego przekracza przeciętną krajową.

Analizując źródła informacji wykorzystywanych dla działalności innowacyjnej na obszarze województwa zachodniopomorskiego ankietowani przedsiębiorcy działający w przemyśle za najistotniejsze uznali kolejno:

- wewnętrzne zasoby przedsiębiorstwa,
- dostawców, klientów i konkurencję (podmioty z tej samej branży gospodarki),
- konferencje, targi i wystawy, czasopisma i publikacje specjalistyczne,
- firmy konsultingowe, laboratoria komercyjne, a także prywatne instytucje badawczo-rozwojowe,
- inne przedsiębiorstwa z tej samej grupy,
- jednostki badawczo-rozwojowe (JBR-y),
- towarzystwa i stowarzyszenia naukowo-techniczne, specjalistyczne i zawodowe,
- placówki naukowe PAN,
- i relatywnie w najmniejszym zakresie – zagraniczne publiczne instytucje badawcze.

W sektorze usługowym źródła informacji wykorzystywanych dla działalności innowacyjnej wskazane przez przedsiębiorców były zbliżone do tych, które zostały wybrane przez przedsiębiorstwa działające w przemyśle.

W latach 2004-2006 blisko 40% przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie współpracowało w zakresie działalności innowacyjnej. W przypadku przedsiębiorstw usługowych było to odpowiednio 34,3%. Należy przy tym zauważyć, iż podmioty średnie i duże zdecydowanie częściej niż małe przedsiębiorstwa biorą udział w kooperacji innowacyjnej (*Działalność... 2008*, s. 127-129).

Tabela 3.6. Wybrane efekty działalności innowacyjnej w przemyśle według województw w latach 2004-2006 (w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, które znaczenie danego efektu oceniły jako „wysokie”)

Wyszczególnienie	Zwiększenie asortymentu produktów	Zwiększenie udziału w rynku	Poprawa jakości produktów	Wzrost zdolności produkcyjnych
Polska	38,0	28,3	40,9	31,0
Dolnośląskie	37,8	27,8	42,7	29,5
Kujawsko-pomorskie	30,9	27,3	42,1	29,1
Lubelskie	40,9	22,6	41,9	30,5
Lubuskie	40,5	35,7	51,2	33,9
Łódzkie	43,6	22,3	41,7	22,6
Małopolskie	37,6	28,3	36,8	25,6
Mazowieckie	38,3	31,4	41,1	36,4
Opolskie	37,1	31,7	43,0	31,2
Podkarpackie	36,8	19,9	38,6	26,0
Podlaskie	42,7	35,9	40,1	34,4
Pomorskie	31,0	33,1	43,5	30,6
Śląskie	36,8	30,4	42,9	30,2
Świętokrzyskie	43,6	32,6	45,3	32,6
Warmińsko-mazurskie	39,2	18,6	36,5	39,5
Wielkopolskie	42,7	30,0	36,1	33,1
Zachodniopomorskie	30,3	20,7	35,6	35,1

Źródło: opracowano na podstawie (*Działalność... 2008*, s. 149).

Analizując efekty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych w województwie zachodniopomorskim (tabela 3.6.) należy zauważyć, iż główną rolę odgrywa poprawa jakości produktów, wzrost zdolności produkcyjnych, a także zwiększenie asortymentu produkcji. W grupie pozostałych efektów podstawowe znaczenie ma zmniejszenie szkodliwości dla środowiska naturalnego, poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy oraz wypełnienie przepisów, norm i standardów. Dla porównania w sektorze usługowym główną rolę odgrywają (*Działalność... 2008*, s. 150):

1. wypełnienie przepisów, norm i standardów (38,4% przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie);
2. poprawa jakości oferowanych usług (37,4%);
3. zmniejszenie szkodliwości dla środowiska naturalnego, poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy (32,3%);
4. wejście na nowe rynki lub zwiększenie udziału na dotychczasowych rynkach (26,3%).

3.4. Bariery rozwoju innowacyjności zachodniopomorskich podmiotów gospodarczych

Niski poziom innowacyjności zachodniopomorskich przedsiębiorstw w dużej mierze wynika z istnienia wielu barier ich rozwoju innowacyjnego. Za najistotniejszy czynnik krytyczny dla rozwoju innowacyjności przedsiębiorcy uznają ograniczenia natury kapitałowej, a w szczególności zbyt duże koszty finansowe związane z opracowywaniem, generowaniem i upowszechnianiem innowacyjnych rozwiązań oraz brak środków na działalność badawczą i rozwój. Kolejna grupa barier wiąże się z obawą przedsiębiorców, iż wprowadzone innowacje nie zakończą się sukcesem rynkowym. Chodzi tutaj o stosunkowo duże ryzyko wprowadzania zmian innowacyjnych oraz o niską opłacalność wdrażania nowych rozwiązań technologicznych. Obawy te mogą wynikać przede wszystkim z niskiej świadomości innowacyjnej przejawiającej się w braku zrozumienia celowości wprowadzania i dyfuzji innowacji. Najmniej uciążliwe dla przedsiębiorstw są ograniczenia związane z zasobami, zwłaszcza rzeczowymi i ludzkimi, a także z dostępem do informacji. Powyższe bariery mają podobne znaczenie dla podmiotów ze wszystkich sektorów gospodarki, a jedynie większe znaczenie dla podmiotów działających w małych miejscowościach województwa zachodniopomorskiego (*Regionalna...* 2005, s. 20).

Bariery w rozwoju innowacji są w zasadzie analogiczne jak w przypadku ogólnych barier rozwojowych przedsiębiorstw. Jedyna różnica polega na tym, że za najważniejszą barierę rozwojową uznano brak stabilnych unormowań prawnych w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto wskazane bariery nie wynikają z czynników o charakterze regionalnym, mają zatem charakter ponadregionalny. Istotną przeszkodą w dalszym rozwoju przedsiębiorstw może być również stwierdzony niski poziom przedsiębiorczości wśród studentów i absolwentów zachodniopomorskich uczelni (*Regionalna...* 2005, s. 21).

Dla porównania, badanie Głównego Urzędu Statystycznego pozwala stwierdzić, że najistotniejszymi przeszkodami w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych w województwie zachodniopomorskim są kolejno (*Działalność...* 2008, s. 163):

1. czynniki ekonomiczne, a zwłaszcza zbyt wysokie koszty innowacji (36,2% ogółu przedsiębiorstw), a także brak wolnych środków finansowych, które można przeznaczyć na działalność innowacyjną (31,1%);
2. czynniki rynkowe, tj. niepewny popyt na nowe produkty (21,6%) i konkurencja, tj. opanowanie rynku przez dominujące podmioty gospodarcze (18,8%);
3. czynniki związane z wiedzą, a w szczególności trudności w nawiązaniu współpracy innowacyjnej (14,8%) oraz brak wykwalifikowanego personelu, który mógłby zająć się działalnością badawczo-rozwojową (11,7%).

W przypadku przedsiębiorstw usługowych – podobnie jak w przemyśle – najważniejszą przeszkodą w rozwoju innowacyjności na Pomorzu Zachodnim są czynniki ekonomiczne. Ponadto istotne znaczenie ma niewystarczająca wiedza czy też brak informacji na temat nowoczesnych technologii.

Reasumując, największe bariery w rozwijaniu innowacyjności na Pomorzu Zachodnim to brak środków finansowych na działalność badawczo-rozwojową, relatywnie wysokie ryzyko związane z wprowadzaniem i upowszechnianiem innowacyjnych rozwiązań, niepewny popyt na innowacyjne produkty, ograniczony zakres kooperacji innowacyjnej oraz brak ustabilizowanych ram prawnych, a także niski poziom kreatywności, czy też w szerszym ujęciu przedsiębiorczości wśród studentów.

Wobec powyższego koniecznością staje się inicjowanie działań promujących postawy twórcze i innowacyjne, stworzenie zintegrowanego systemu informacji o zasobach innowacyjnych, stworzenie systemu edukacji zorientowanej na innowacyjność i przedsiębiorczość, zbudowanie infrastrukturalnych i instytucjonalnych warunków rozwoju innowacyjności w przedsiębiorstwach, np. systemu transferu i komercjalizacji technologii, systemu kontaktów między sferą badawczo-rozwojową i przedsiębiorstwami, a także wykreowanie rozwiniętego systemu finansowych i pozafinansowych (np. organizacyjnych i informacyjnych) instrumentów wspierania i rozwoju działalności innowacyjnej w zachodniopomorskiej gospodarce (*Regionalna...* 2005, s. 21).

Bardziej uszczegółowione rozważania na temat działań na rzecz zwiększenia poziomu innowacyjności przedsiębiorstw działających na Pomorzu Zachodnim zawarto w kolejnym podrozdziale niniejszego opracowania.

3.5. Rekomendacje na rzecz zdynamizowania innowacyjności gospodarki na Pomorzu Zachodnim

Za najistotniejsze cele strategicznego rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2015 uznano (*Strategia...* 2005, s. 20):

1. wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania;
2. wzmocnienie mechanizmów rynkowych i otoczenia gospodarczego;
3. wzmocnienie konkurencyjności przestrzennej regionu;
4. budowanie otwartego i konkurencyjnego społeczeństwa;
5. wzrost tożsamości i spójności społecznej;
6. spójność przestrzenną i racjonalną gospodarkę zasobami.

Wobec powyższego dalszy rozwój społeczno-gospodarczy województwa zachodniopomorskiego wymaga intensyfikacji przedsięwzięć w obszarze:

- promowania innowacyjnego rozwoju obszarów wiejskich i miejskich (innowacja to przecież przejaw procesów rozwojowych);
- wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, stanowiących współcześnie filar sprawnie funkcjonującej gospodarki;
- realizacji działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, czy też w szerszym aspekcie zmniejszania bezrobocia;
- inicjowania przedsięwzięć inwestycyjnych, w tym o innowacyjnym charakterze na rzecz rozwoju infrastruktury technicznej;
- dynamizowania działalności badawczo-rozwojowej, współpracy w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego;
- podwyższania kwalifikacji w społeczeństwie (zwłaszcza w ramach kompleksowego systemu szkolenia i doskonalenia kadr), gdyż rozwój zasobów ludzkich to z jednej strony istotny komponent aktywności innowacyjnej, z drugiej natomiast warunek dalszego generowania i upowszechniania innowacyjnych rozwiązań.

Podsumowując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, iż rozwój społeczno-gospodarczy poprzez aktywizację działalności innowacyjnej wymaga przede wszystkim:

- stymulowania rozwoju przedsiębiorczości, zwłaszcza poprzez poprawę systemu instytucjonalno-prawnego w zakresie funkcjonowania gospodarki;
- zwiększenia dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji innowacyjnych (nie tylko tradycyjnych, ale również alternatywnych);
- rozwoju techniczno-technologicznego gospodarki, między innymi drogą zwiększania nakładów (zarówno budżetowych, jak i pozabudżetowych) ponoszonych na działalność badawczo-rozwojową;

- rozwoju społeczeństwa informacyjnego, a także gospodarki opartej na wiedzy;
- stymulowania współpracy naukowo-biznesowej, zwłaszcza w zakresie działalności rozwojowej, zorientowania środowiska naukowo-badawczego na rzeczywiste potrzeby gospodarki celem zapewnienia wzrostu zastosowań osiągnięć nauki w praktyce gospodarczej;
- realizacji działań na rzecz poprawy systemu edukacyjnego na wszystkich poziomach, a także upowszechniania nauki (potrzeby zdobywania i akumulowania nowej wiedzy), stanowiącej istotne źródło pomysłów innowacyjnych;
- rozwoju sektora nowoczesnych usług, stanowiącego nośnik współczesnego rozwoju społeczno-gospodarczego, tak w skali całej Polski, jak i poszczególnych regionów;
- restrukturyzacji tradycyjnych sektorów przemysłowych – wdrażania koniecznych reform strukturalnych w systemie gospodarczym.

Dla porównania, w dokumencie *Regionalna Strategia Innowacyjności w Województwie Zachodniopomorskim* podkreśla się znaczenie następujących działań celem zwiększenia poziomu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki na badanym obszarze (*Regionalna...* 2005, s. 11-32):

- stworzenia nowoczesnego (kompleksowego i sprawnie działającego) systemu komunikacji i wymiany informacji pomiędzy regionalnymi aktorami procesów innowacyjnych;
- stworzenia systemu rozpowszechniania informacji o przepisach prawnych i dostępnych programach pomocowych, a także systemu szkoleń i doradztwa;
- aktywizacji dziedzin gospodarki związanych z sektorem szeroko rozumianych usług, zwłaszcza – co wynika ze specyfiki i potencjału Pomorza Zachodniego - turystycznych i transportowo-logistycznych;
- wzmocnienia sektorów o największym potencjale rozwojowym (przetwórstwa rolno-spożywczego, przemysłu drzewno-meblarskiego, chemicznego itd.);
- edukacji w zakresie przedsiębiorczości na poziomie szkolnym, akademickim i ustawicznym;
- wzmocnienia obszarów naukowo-badawczych, które są strategiczne dla dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu;
- stworzenia systemu badania i identyfikacji potrzeb technologicznych i innowacyjnych podmiotów gospodarczych oraz systemu transferu technologii i rozwiązań innowacyjnych do gospodarki;
- wzrostu świadomości innowacyjnej wśród zachodniopomorskich przedsiębiorców;
- stworzenia infrastrukturalnych, finansowych i instytucjonalnych warunków do rozwoju rynku technologii i innowacji oraz systemu wspierania działań innowacyjnych w regionie;
- inicjowania działań promujących i upowszechniających postawy innowacyjne w społeczeństwie i gospodarce;
- stworzenia zintegrowanego systemu informacji o zasobach innowacyjnych;
- stworzenia stałej platformy współpracy sektora badawczo-rozwojowego z gospodarką, w tym skutecznego systemu informacyjnego, a także systemu kojarzenia popytu z podażą usług B+R;
- rozszerzenia zarówno ponadregionalnej, jak i międzynarodowej współpracy między placówkami zajmującymi się działalnością naukowo-badawczą;
- stworzenia systemu wspierania powstawania nowych podmiotów innowacyjnych, a także systemu wspierania działalności przedsiębiorstw innowacyjnych w początkowym okresie działalności;
- wspierania rozwoju klastrów i innych form kooperacji innowacyjnej;
- stworzenia centrów zajmujących się rozwojem i transferem nowoczesnych technologii, w szczególności w Szczecinie i Koszalinie;

- uruchomienia w regionie przedstawicielstw Krajowej Sieci Innowacji;
- stworzenia warunków do powstawania instytucji zajmujących się tworzeniem rozwiązań innowacyjnych na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego;
- rozwoju instytucjonalnego otoczenia biznesu opartego na działających w powiatach centrach rozwoju przedsiębiorczości i regionalnych izbach gospodarczych, zwłaszcza Północnej Izbie Gospodarczej;
- współpracy między gminami i powiatami o podobnych problemach rozwojowych, polegającej na realizowaniu wspólnych projektów.

Opracowywanie, wdrażanie i dyfuzja przedsięwzięć innowacyjnych w gospodarce:

- przyczynia się do zwiększenia konkurencyjności gospodarki;
- zmusza społeczeństwo do pozyskiwania i zwiększania posiadanych zasobów wiedzy, a także wykorzystywania ich w praktyce gospodarczej, a więc budowania gospodarki opartej na wiedzy;
- przyczynia się do tworzenia społeczeństwa informacyjnego;
- umożliwia redukcję bezrobocia, a w konsekwencji wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy, tak w skali poszczególnych regionów, jak i w odniesieniu do całej gospodarki.

W obecnych czasach koniecznością jest budowanie nowoczesnej gospodarki i społeczeństwa, których fundamentem winno być pozyskiwanie, gromadzenie i wykorzystywanie wiedzy, zwłaszcza poprzez realizację działalności innowacyjnej, utożsamianej ze źródłem nowych wartości ekonomicznych i społecznych. Należy ponadto zauważyć, iż współczesna teoria ekonomii akcentuje właśnie znaczenie innowacyjności jako źródła wzrostu gospodarczego i kształtowania konkurencyjności gospodarki.

Implikacje przeobrażeń dokonujących się w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego (globalizacja, postęp naukowo-techniczny, presja konkurencyjna, wzrost świadomości i wymagań klientów itd.) powodują, że konieczne staje się przeprowadzenie zmian w samych przedsiębiorstwach, ale również ich relacjach z otoczeniem, gdyż to właśnie podmioty gospodarcze, bardziej niż inne organizacje, muszą się z nimi liczyć.

Badanie innowacyjności sektora MSP w województwie zachodniopomorskim

4.1. Opis zbiorowości i przedmiot badań

Z danych prezentowanych w literaturze przedmiotu wynika, że firm z sektora MSP prowadzących działalność innowacyjną jest w Polsce stosunkowo niewiele (ok. 10-20%), w dalszym ciągu działania innowacyjne są prowadzone głównie w dużych przedsiębiorstwach (Stanisławski 2007 za: Niedzielski, Guliński, Stawasz, s. 101). Sektor MSP koncentruje się raczej na innowacjach produktowych niż procesowych. Wymagają one elastyczności działania, stąd stanowią domenę mniejszych przedsiębiorstw. Duże przedsiębiorstwa zaś są bardziej skuteczne w opracowywaniu np. nowych technologii produkcji.

Badania innowacyjności przeprowadzono na 158 przedsiębiorstwach z sektora MSP województwa zachodniopomorskiego, które zostały dobrane losowo z uwzględnieniem celu badań. 134 ankiety zostały zakwalifikowane do oceny. W próbie dominowały 123 średnie przedsiębiorstwa i 35 małych. Ponad połowa badanych respondentów były to przedsiębiorstwa usługowe. Większość przedsiębiorstw koncentrowała swoją działalność na rynkach lokalnych i regionalnych. Pozostałe oferowały swoje usługi lub produkty na rynkach krajowych i zagranicznych. Z badania wyeliminowano jednoosobowe firmy prowadzone przez osoby fizyczne, ponieważ biorąc pod uwagę wielkość jest prawie niemożliwe, by prowadziły one działalność innowacyjną. Badanie przeprowadzono w formie ankiet. Każdy z respondentów wypełniał kwestionariusz, w którym zawarto pytania zamknięte m.in. na temat działań innowacyjnych, skutków działań innowacyjnych oraz barier hamujących innowacje w przedsiębiorstwach. Badania zrealizowane zostały w ramach projektu: *Identyfikacja determinant rozwoju wiedzy i innowacji jako szansy lub zagrożenia dla rozwoju przedsiębiorstw sektora MSP – krytyczna analiza miasto – wieś (województwo zachodniopomorskie)*.

4.2. Wyniki badań

Poziom innowacyjności w Polsce jest zróżnicowany i zależy od wielkości przedsiębiorstwa, od wykształcenia kadry kierowniczej oraz wielkości kapitałów własnych.

Poziom innowacyjności przedsiębiorstw określany jest na podstawie trzech podstawowych wskaźników: udziału przedsiębiorstw innowacyjnych wśród ogółu przedsiębiorstw o charakterze przemysłowym, nakłady na działalność innowacyjną, udziałów wartości sprzedaży nowych i zmodernizowanych wyrobów (w ciągu trzech ostatnich lat) w wartości sprzedaży ogółem.

W ujęciu ogólnie rozumianej innowacyjności można powiedzieć, że wśród badanych przedsiębiorstw co czwarte prowadziło tego rodzaju działalność w ciągu ostatnich 5 lat funkcjonowania.

Badanie firm, które wprowadziły innowacje w latach 2003-2008, wykazało, że w województwie zachodniopomorskim najpopularniejszym działaniem w tym zakresie był zakup nowych maszyn i urządzeń (powyżej 70% wskazań). Na drugim miejscu było wdrożenie nowych technologii wytwarzania oraz zarządzania (30%). Zbadano również stan posia-

dania MSP w zakresie ponoszonych wydatków na licencje, patenty, certyfikaty. Uzyskane wyniki wskazują na negatywne tendencje, ponieważ procentowe wartości dotyczące zakupionych licencji, patentów i certyfikatów kształtowały się na poziomie nie większym niż 5% (Stanisławski 2007 za: Niedzielski, Guliński, Stawasz, s. 50). Prawie wszystkie działania innowacyjne zostały wprowadzone przy udziale własnych pomysłów, badań i analiz (55%). Co trzecia firma wykorzystywała informacje dostępne na rynku oraz doświadczenie innych firm. Tylko nieliczne przedsiębiorstwa angażowały do takich działań specjalistę.

Na pytania: *Czy firma monitoruje na bieżąco rozwiązania innowacyjne w swojej branży prowadzone przez ośrodki badawczo-rozwojowe?* oraz *Czy firma współpracuje z ośrodkiem badawczo-rozwojowym?* tylko 45% firm MSP z województwa zachodniopomorskiego odpowiedziało, że monitoruje rynek branżowy w zakresie wprowadzanych nowych innowacji, a 28% - że współpracuje z ośrodkami B+R. Niestety, badania potwierdzają znane już w literaturze przedmiotu opinie mówiące o tym, że polskie produkty MSP nie mają charakteru nowatorskiego, licencje, patenty i certyfikaty to domena niewielu MSP, współpraca z instytucjami badawczymi to także rzadkość. Szkolenia, konferencje i doradztwo to najczęstsze formy kontaktu z instytucjami otoczenia. W związku z powyższym stwierdzić należy, że obszar działalności innowacyjnej znajduje się wśród tych dziedzin, w których szuka się oszczędności na nakładach. Choć zdaniem ekspertów Krajowej Izby Gospodarczej znacznej poprawy wymagają również uwarunkowania ze strony sektora B+R, by mogła być w pełni realizowana współpraca podmiotów na rzecz rozwoju innowacji „Od kilku lat obserwujemy jednak pozytywne zmiany, mające służyć większemu zaangażowaniu nauki akademickiej w prace na rzecz gospodarki. Ustawa o zasadach finansowania nauki, jako pierwsza sformułowała zasadę praktyczności wyników badań naukowych i jest to z punktu widzenia celów gospodarki wysoce zasadne. Również duch rozporządzenia w sprawie kryteriów i trybu przyznawania środków na naukę idzie w kierunku wspierania praktycznych rozwiązań” (Bariery innowacyjności...).

Wśród głównych trudności w zakresie kontaktowania się i współpracy firm MSP z jednostkami badawczo-rozwojowymi respondenci na pierwszym miejscu wymienili: brak informacji nt. działających jednostek badawczych, brak doświadczenia we współpracy z jednostkami naukowymi oraz braki finansowe. Zdaniem respondentów działania tego rodzaju, jeśli w ogóle były realizowane, to przede wszystkim ze środków własnych oraz z kredytów bankowych, nieliczne firmy korzystały z unijnej pomocy.

Działania innowacyjne wpływają na funkcjonowanie każdej z badanych firm w różnym stopniu i zakresie. Najbardziej znaczącym skutkiem prowadzonych działań z prezentowanego zakresu były takie, które są związane z poprawą wszystkich atrybutów funkcjonowania firmy takich jak²:

- poprawa jakości produktów i usług (17%),
- zwiększenie asortymentu produktów i usług (15%),
- otwarcie nowych rynków lub zwiększenie udziału na dotychczasowych rynkach (12%),
- wzrost konkurencyjności produktu/usługi na rynku (12%),
- wprowadzenie nowego produktu na rynek (12%),
- zwiększenie elastyczności produkcji (10%),
- zwiększenie zdolności produkcyjnych (5%),
- podniesienie kwalifikacji pracowników (5%),
- poprawa organizacji i zarządzania w przedsiębiorstwie (3%),
- obniżenie kosztów pracy (osobowych) na jednostkę produktu (3%),
- poprawa warunków dla pracowników (2%),

² Każdy z respondentów miał zaznaczyć jedną odpowiedź najbardziej właściwą z punktu widzenia działalności jego przedsiębiorstwa.

- obniżka materiałochłonności i energochłonności na jednostkę produktu (2%),
- zmniejszenie szkodliwości dla środowiska oraz poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy (1%),
- poprawa systemu komunikacji i ewidencji działalności (1%),
- zmniejszenie szkodliwości dla środowiska (1%).

Kolejne zagadnienia obejmowały analizę barier związanych z wprowadzaniem nowych technologii w firmach. Pokonanie tych barier jest warunkiem wzrostu innowacji małych i średnich przedsiębiorstw. Odpowiedzi respondentów zaprezentowano w tabeli 4.1.

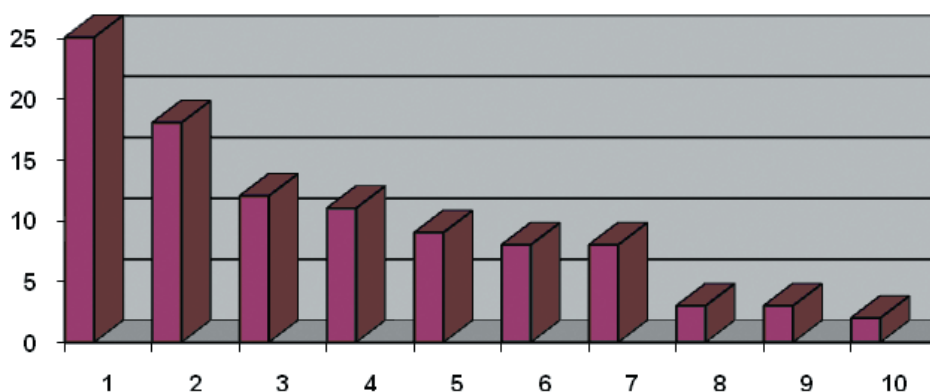
Tabela 4.1. Bariery związane z wprowadzaniem nowych technologii w firmie

Wyszczególnienie	%
brak własnych środków finansowych	28
brak doświadczenia i wiedzy	20
słaby dostęp do informacji	15
brak odpowiednich uregulowań prawnych	12
opór pracowników przed wprowadzaniem zmian	9
brak dostępu do ośrodków badawczych	9
niska opłacalność wdrażania nowych technologii	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Przeprowadzone badania wykazały także, że największą barierą uniemożliwiającą prowadzenie działań innowacyjnych są braki związane z finansowaniem inwestycji, w dalszej kolejności wymieniono inne bariery hamujące tego rodzaju działalność w firmach. Zaliczono do nich: brak doświadczenia i wiedzy, słaby dostęp do informacji, brak odpowiednich prawnych uregulowań, opór pracowników przed wprowadzaniem zmian, brak dostępu do ośrodków badawczych, niska opłacalność wdrażania nowych technologii.

Rysunek 4.1. Czynniki zwiększające innowacyjność polskich przedsiębiorstw w województwie zachodniopomorskim (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

1. ulgi w podatkach związane z wprowadzeniem nowych technologii
2. dostęp do kredytów na preferencyjnych warunkach
3. popyt na rynku krajowym na innowacyjne produkty
4. zniesienie barier w dostępie do kapitału
5. możliwość eksportu
6. wiedza o innowacyjnych rozwiązaniach w promocji i dystrybucji
7. ulgi w podatkach związane z prowadzeniem własnych badań
8. wiedza o innowacyjnych rozwiązaniach dotyczących wytwarzania produktów
9. wiedza o badaniach prowadzonych w Polsce, których wyniki można by zastosować w firmie
10. konkurencja ze strony innych, bardziej innowacyjnych firm w branży

W badaniach z tego zakresu ocenia się także aktywność innowacyjną każdej firmy w oparciu o prowadzone przez firmę działania innowacyjne. W związku z powyższym, na podstawie analizowanych już przeprowadzonych badań zidentyfikowano następujące czynniki aktywności innowacyjnej (które zaprezentowano zgodnie z kolejnością ich istotności). Można stwierdzić, że badanie potwierdziło wcześniejsze wnioski znane w literaturze przedmiotu (*Innowacyjność małych...* 2005):

- zasięg rynku – korelacja dodatnia (im większy zasięg rynku, tym większa aktywność innowacyjna);
- dostęp do Internetu – im lepsza jakość dostępu, tym większa aktywność innowacyjna;
- wielkość miejscowości – korelacja dodatnia;
- branża – firmy z branży przemysłowej wykazują zdecydowanie większą aktywność innowacyjną niż pozostałe branże;
- obroty – korelacja dodatnia, choć zależności nie mają całkowicie płynnego charakteru, widoczne jest, że aktywnie innowacyjne firmy, których obroty przekraczają próg 3 mln zł;
- zatrudnienie – korelacja dodatnia i bardzo regularna: średnie przedsiębiorstwa (zatrudnienie od 50 do 250 osób) są wyraźnie najaktywniejsze, zaś mikroprzedsiębiorstwa najmniej;
- certyfikaty jakości – posiadanie przynajmniej jednego certyfikatu oznacza zdecydowanie większą aktywność innowacyjną.

Technologie informatyczne w przedsiębiorstwach i ich wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa zachodniopomorskiego

5.1. Technologie informatyczne i ich wpływ na gospodarkę

Szczególnie istotny wpływ na rozwój regionalny mają rozwijające się w ostatnich latach technologie teleinformatyczne i związany z tym rozwój sieci Internet.

Internet zmienił warunki funkcjonowania gospodarek. Przed wszystkim należy zwrócić uwagę na znaczenie informacji jako dobra ekonomicznego, które może być źródłem przewagi konkurencyjnej. Rozwój sieci Internet oraz ciągłe poszerzanie infrastruktury sieciowej skutkuje mniejszą zależnością pozyskania informacji w kontekście miejsca i czasu.

W ostatnich latach istotnie wzrosła rola informacji, jako strategicznego zasobu, który z jednej strony daje możliwość uzyskania przewagi konkurencyjnej, natomiast z drugiej strony jest źródłem kreacji wartości firmy. Należy wskazać, iż cyfryzacja przyspieszyła przetwarzanie oraz przekazywanie informacji.

Rozwój sieci Internet przyczynił się do konwergencji sektorów, które do niedawna działały niezależnie od siebie. W szczególności zjawisko to dotyczy sektora mediów elektronicznych, telekomunikacji i przemysłu technologii informacyjnych.

Sieć Internet wpłynęła także na poszerzenie tradycyjnie pojmowanych rynków o rynki wirtualne (elektroniczne), które w istotny sposób powiększają możliwości kontraktowania po bardzo niskich kosztach transakcyjnych.

Należy podkreślić, iż dzięki globalnej infrastrukturze sieciowej coraz mniejsze znaczenie mają granice geograficzne. Oddalenie przestaje być barierą w zawieraniu kontraktów handlowych. Problemem mogą być ewentualnie bariery prawne, językowe czy też kulturowe, jednakże w aspekcie postępujących procesów globalizacji dochodzi do zacierania tych barier.

W wyniku postępu technologicznego dochodzi do powstawania nowych możliwości w obszarze innowacji, które można szybciej i łatwiej naśladować. Należy wskazać, iż przewaga konkurencyjna powstała w efekcie innowacji jest krótkotrwała, ponieważ cały czas ma miejsce presja na innowacje.

Rozwój sieci Internet oddziałuje także na zmiany w strukturze dochodów i kosztów przedsiębiorstw działających w przestrzeni wirtualnej. Przy wysokim udziale kosztów stałych spadają koszty transakcyjne.

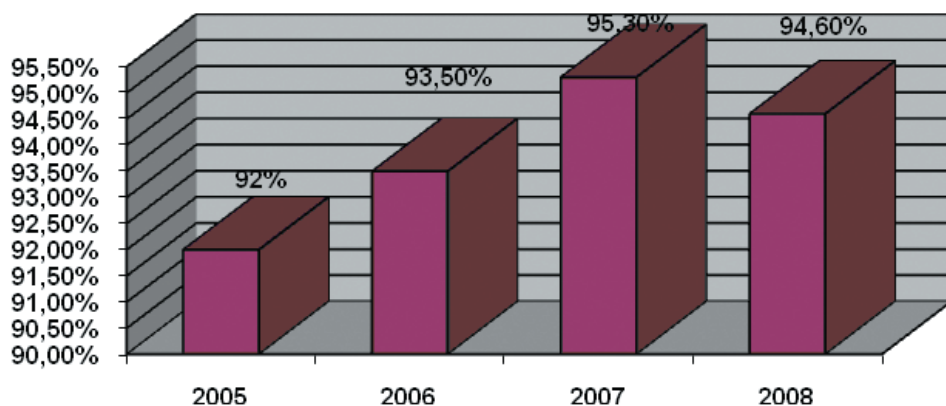
5.2. Poziom technologii informatycznych w przedsiębiorstwach województwa zachodniopomorskiego

Jak już wcześniej wskazano, niepodważalny wpływ na rozwój regionalny mają rozwijające się w ostatnich latach technologie teleinformatyczne i związany z tym rozwój sieci Internet. Wyposażenie coraz większej liczby przedsiębiorstw w komputery jest często postrzegane jako jedna z głównych cech charakteryzujących rozwój społeczeństwa informa-

cyjnego. Uważa się, że komputeryzacja stanowi podwaliny rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Jednakże analiza materiału badawczego³ wykazała, iż absorpcja nowoczesnych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach jest nierównomierna. Występują znaczne dysproporcje pomiędzy firmami w zależności od ich wielkości oraz pod względem prowadzonej przez nie działalności. Im większe przedsiębiorstwo, tym szersze zastosowanie znajdują technologie informatyczne. Liderami w wykorzystaniu ICT są firmy z branży informatycznej, sektora finansowego oraz prowadzące działalność filmową, radiową i telewizyjną. Odsetek przedsiębiorstw w Polsce wykorzystujących komputery w 2004 roku wyniósł 92%. W ciągu trzech kolejnych lat wskaźnik ten wzrósł o 3%.

W województwie zachodniopomorskim wskaźnik ten kształtował się od 92% w roku 2005 do 94,60% w roku 2008, co prezentuje rysunek 5.1.

Rysunek 5.1. Wyposażenie przedsiębiorstw w komputery w województwie zachodniopomorskim

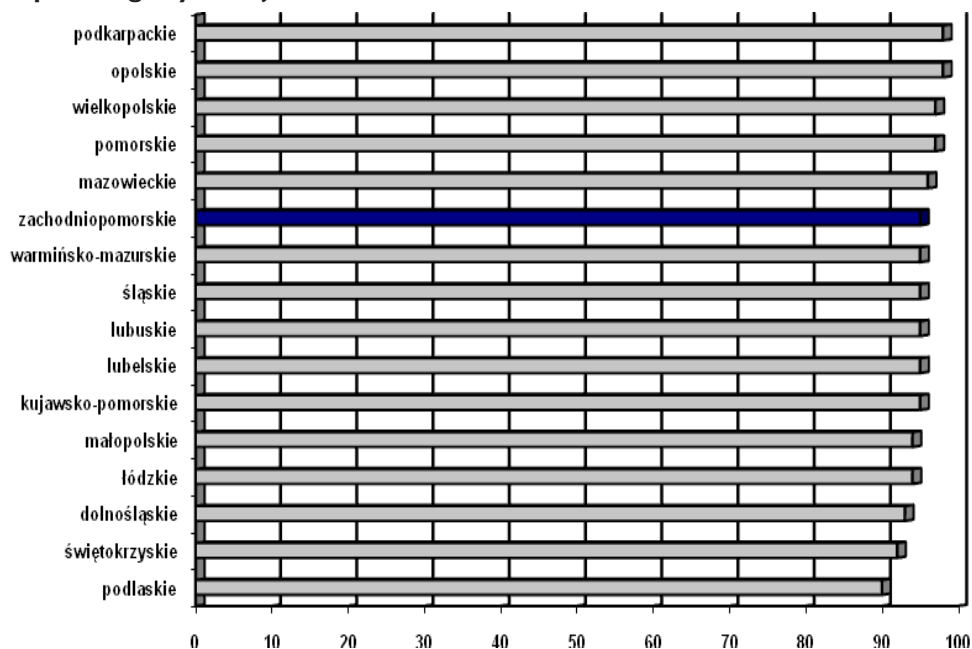
Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

Należy podkreślić, że już w 2004 roku duże przedsiębiorstwa w 100% używały komputerów, a średnie — w 99%. Tak więc jedyną grupą, w której można oczekiwać jeszcze wzrostu odsetka wykorzystania komputerów, są najslabiej wyposażone przedsiębiorstwa małe. W 2007 roku 94% z nich korzystało z komputerów, podczas gdy 3 lata wcześniej niewiele mniej, bo 90% tej populacji.

Odsetki przedsiębiorstw wykorzystujących komputery w poszczególnych województwach koncentrują się wokół średniej dla obszaru całej Polski, wynoszącej 95% w 2007 r. Wyniki w układzie przestrzennym wahają się w niewielkim zakresie — od 90% w województwie podlaskim do 98% w opolskim i podkarpackim. Wartość tego wskaźnika dla województwa zachodniopomorskiego wynosi 95,3% co oznacza, że wskaźnik ten kształtuje się nieco ponad średnią dla obszaru całej Polski. Rysunek 5.2. przedstawia odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących komputery w poszczególnych województwach.

³ Do analizy wykorzystano dane z lat 2004 -2007 z raportu: „Społeczeństwo informacyjne w Polsce”, Wyniki badań statystycznych z lat 2004-2007, GUS Warszawa 2008 oraz dane z lat 2005-2008 z raportu „Województwo zachodniopomorskie w liczbach” Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2009. Na podstawie informacji uzyskanych w Urzędzie Statystycznym w Szczecinie, nie ma możliwości uzyskania danych województwa zachodniopomorskiego dotyczących rozwoju społeczeństwa informacyjnego za rok 2004.

Rysunek 5.2. Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących komputery w poszczególnych województwach

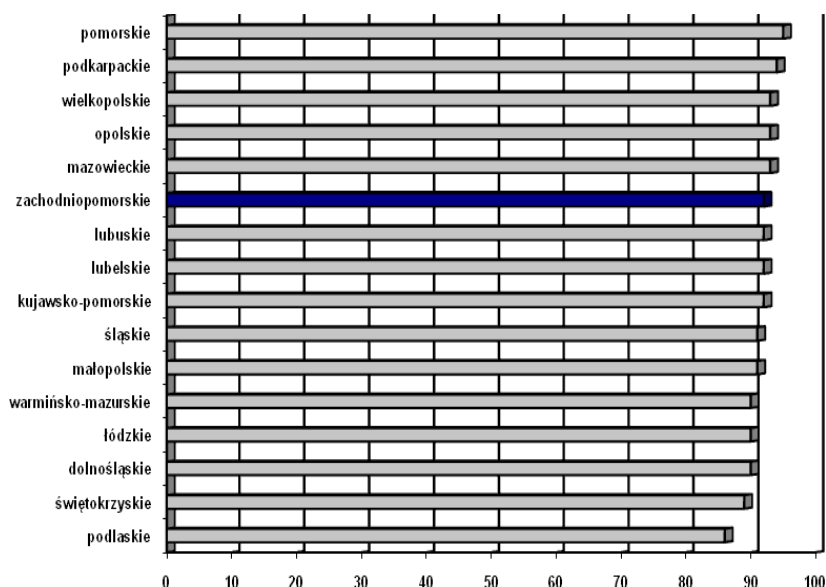
Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

Należy zaznaczyć, iż otoczenie, w którym dziś funkcjonują przedsiębiorstwa, to dynamicznie rozwijające się rynki lokalne, krajowe i międzynarodowe o wzrastającym stopniu ryzyka i konkurencyjności. Dlatego tak duże znaczenie dla firm ma Internet. Sieć Internet pozwala na zwiększenie możliwości komunikacji między podmiotami gospodarczymi z pominięciem granic. Daje możliwość prezentacji oferty i zaistnienie na globalnym rynku. Ponadto ułatwia zarządzanie łańcuchem dostaw. Jest miejscem szybkiej wymiany korespondencji, źródłem pozyskiwania różnorodnych danych.

W Polsce przedsiębiorstw z dostępem do Internetu jest 92%. Wskaźnik ten jest zbliżony do średniej dla 27 krajów UE wynoszącej 93%. Dość wysoki poziom tego wskaźnika pozwala sądzić, że obecnie firmy nie tyle skupiają się na problemie, jak dzięki sieci Internet zaistnieć w otoczeniu zewnętrznym, ale na tym, jak bardziej efektywnie włączyć technologie internetowe do swej strategii biznesowej i zintegrować możliwie wiele funkcji, w tym np. zarządzanie zamówieniami, produkcją, zaopatrzeniem, relacjami z klientami oraz własnym personelem. Jednakże kluczem do tych działań jest dostęp przedsiębiorstwa do sieci i to jak najlepszej jakości we wszystkich możliwych jej przejawach.

Zauważa się duże zróżnicowanie w zakresie dostępu do Internetu wśród przedsiębiorstw w poszczególnych województwach. Największy odsetek firm mających dostęp do sieci globalnej w 2007 roku odnotowano w województwach pomorskim (95%) i podkarpackim (94%), natomiast najmniejszy — w podlaskim (86%). Wartość tego wskaźnika dla województwa zachodniopomorskiego wynosi 91,6%, co plasuje województwo na szóstej pozycji w kraju. Rysunek 5.3. przedstawia odsetek przedsiębiorstw z dostępem do Internetu w poszczególnych województwach.

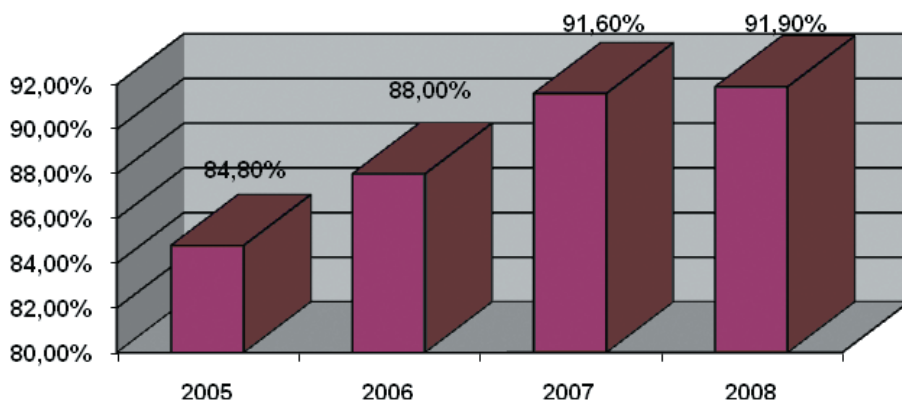
Rysunek 5.3. Odsetek przedsiębiorstw z dostępem do internetu w poszczególnych województwach

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

W województwie zachodniopomorskim wskaźnik ten kształtował się od 84,80% w roku 2005 do 91,90% w roku 2008, co prezentuje rysunek 5.4.

Rysunek 5.4. Dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach w województwie zachodniopomorskim

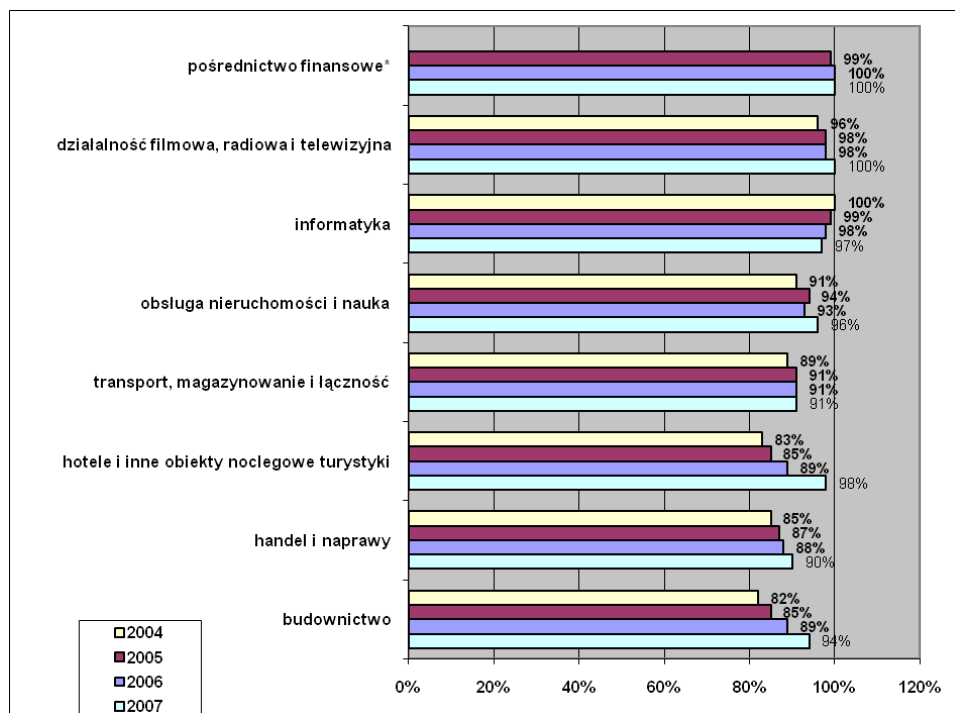
Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

Udział przedsiębiorstw mających dostęp do Internetu od 2004 roku wzrastał sukcesywnie co rok o 2 lub 3 punkty procentowe, osiągając poziom prawie 92% w 2007 roku. Wśród średnich i dużych przedsiębiorstw wskaźnik ten utrzymywał się przez ostatnie cztery lata prawie na tym samym poziomie (odpowiednio 99% i niemalże 100% w 2007 roku). Największy postęp odnotowano wśród małych przedsiębiorstw, które podobnie jak w komputery, były najsłabiej wyposażone w dostęp do globalnej sieci. Od 2004 roku

wskaźnik dostępu do Internetu wśród małych przedsiębiorstw wzrósł o 9 punktów procentowych, osiągając poziom 90% w 2007 roku.

Rozpatrując przedsiębiorstwa w poszczególnych branżach, największy, 15-punktowy wzrost odsetka przedsiębiorstw z dostępem do Internetu w latach 2004-2007 odnotowano w hotelarstwie i turystyce oraz 12-punktowy wśród firm budowlanych, a jednocześnie to właśnie m.in. te sektory charakteryzowały się najniższym nasyceniem w zakresie dostępu do Internetu. Z kolei najbardziej zaawansowanym pod tym względem działem gospodarki były sekcje „Działalność filmowa, radiowa i telewizyjna” oraz „Pośrednictwo finansowe”, gdzie wszystkie bądź prawie wszystkie przedsiębiorstwa biorące udział w badaniu w 2007 roku dysponowały dostępem do sieci globalnej. Niewiele rzadziej (98%) Internet posiadały firmy hotelarskie, które w latach 2006-2007 wyróżniły się aż 7-punktowym wzrostem. Rysunek 5.5. przedstawia dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach według rodzaju działalności.

Rysunek 5.5. Dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach według rodzaju działalności

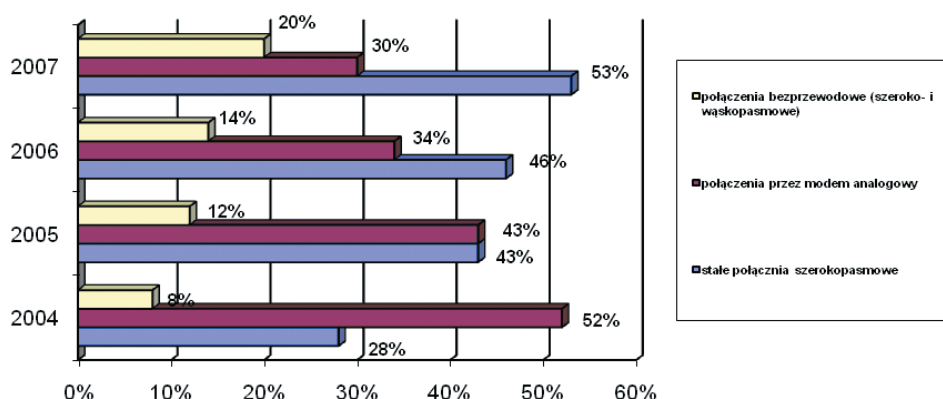

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

Należy podkreślić, iż posiadanie Internetu nie wystarcza do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej poprzez oferowanie usług on-line. Aby zapewnić efektywną komunikację potrzebne jest odpowiednie łącze dostępowe, najlepiej szerokopasmowe. Struktura rodzaju dostępu do Internetu zmieniła się zasadniczo w ciągu ostatnich 4 lat. Pierwsze badanie wykorzystania ICT w 2004 roku wykazało, że większość przedsiębiorstw w Polsce (52%) łączyło się z siecią poprzez modem analogowy, a niespełna trzecia ich część dysponowała szerokopasmowym łączem stałym. W roku 2005 obserwowano równowagę pomiędzy tymi dwoma rodzajami połączeń z Internetem, zaś już w 2006 roku odnotowano istotną

różnicę na korzyść połączeń szerokopasmowych, których używała już blisko połowa przedsiębiorstw. Wysoka dynamika wzrostu liczby takich połączeń w latach 2004-2005 wyraźnie osłabła w 2006 roku, lecz ogólna tendencja wzrostowa nadal się utrzymuje (7 punktów procentowych w 2007 roku), a skumulowany wzrost od 2004 roku wyniósł 25 punktów procentowych. Spadek dynamiki przyrostu liczby stałych łączy szerokopasmowych w ciągu ostatnich dwóch lat nie musi oznaczać, że mniej przedsiębiorstw niż w latach poprzednich zdecydowało się na korzystanie z technik szybkiej transmisji danych, gdyż oprócz łączy stałych istnieją także bezprzewodowe szerokopasmowe metody łączenia się z Internetem, takie jak np. UMTS, EDGE lub sieci radiowe typu Wireless MAN. Rysunek 5.6. przedstawia wybrane rodzaje połączeń internetowych w przedsiębiorstwach.

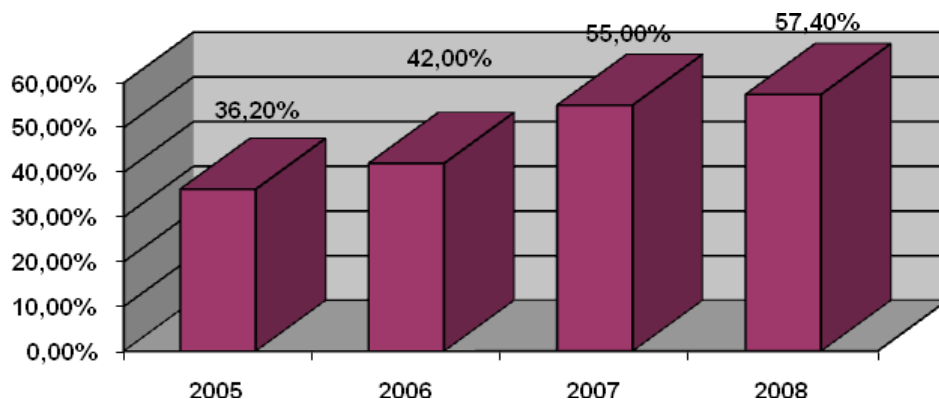
Rysunek 5.6. Wybrane rodzaje połączeń internetowych w przedsiębiorstwach

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

W województwie zachodniopomorskim odsetek przedsiębiorstw z szerokopasmowym łączem internetowym w roku 2005 wyniósł 36,20%. Natomiast w ciągu 3 lat odnotowano dynamiczny wzrost do poziomu 57,40% w roku 2008, co ilustruje rysunek 5.7.

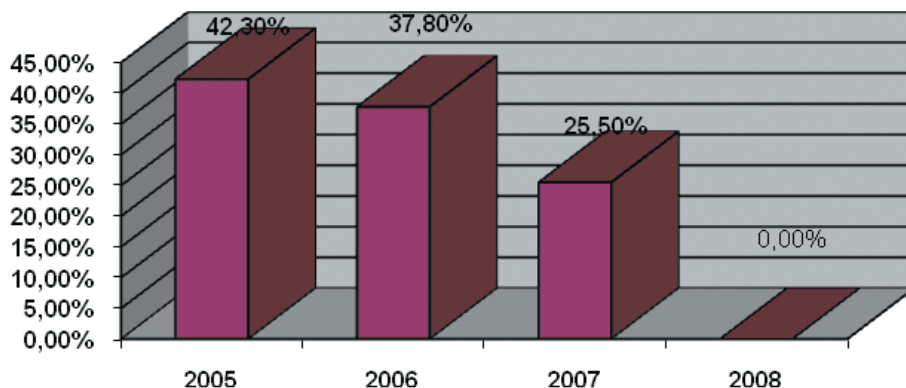
Rysunek 5.7. Połączenie z Internetem przez łącze szerokopasmowe w województwie zachodniopomorskim

Źródło: (Województwo zachodniopomorskie...2009).

W przypadku dostępu do Internetu przy wykorzystaniu połączeń analogowych w przedsiębiorstwach województwa zachodniopomorskiego widać wyraźny spadek z 42,30% w roku 2005 do 25,50% w roku 2007.

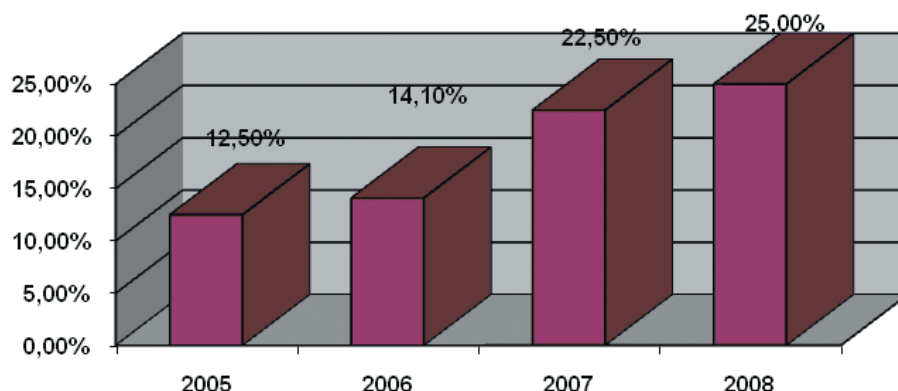
Rysunek 5.8. Połączenie z Internetem przez modem analogowy w województwie zachodniopomorskim

Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

Coraz większym zainteresowaniem cieszą się połączenia bezprzewodowe. W województwie zachodniopomorskim w badanym okresie odnotowano dynamiczny wzrost z 12,5% w roku 2005 do 25% w roku 2008.

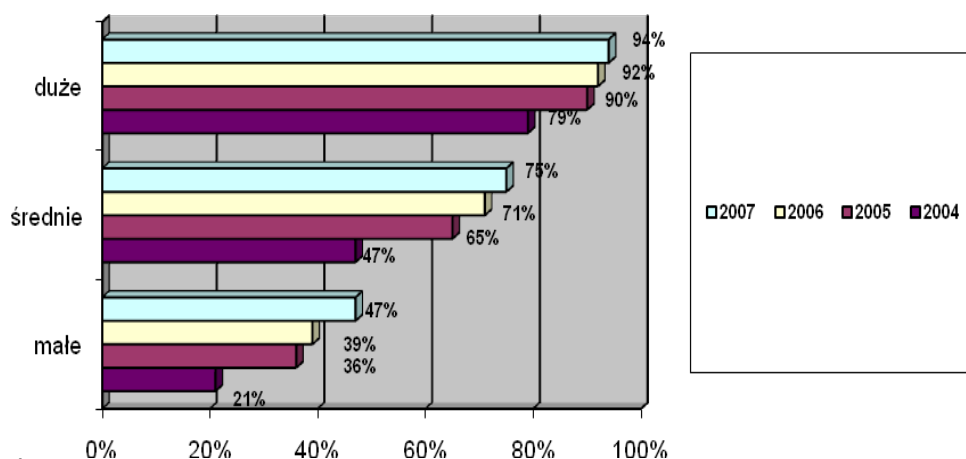
Rysunek 5.9. Połączenie z Internetem przez łącze bezprzewodowe w województwie zachodniopomorskim

Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

W latach 2004-2007 największą dynamikę wzrostu stałych połączeń szerokopasmowych z Internetem odnotowano wśród przedsiębiorstw małych - 124%. W grupie średnich przedsiębiorstw tempo wzrostu było dwukrotnie niższe - 60%, natomiast w przypadku dużych przedsiębiorstw przyrost wyniósł 19%.

Rysunek 5.10. Dostęp do Internetu przez stałe łącza szerokopasmowe w przedsiębiorstwach według wielkości

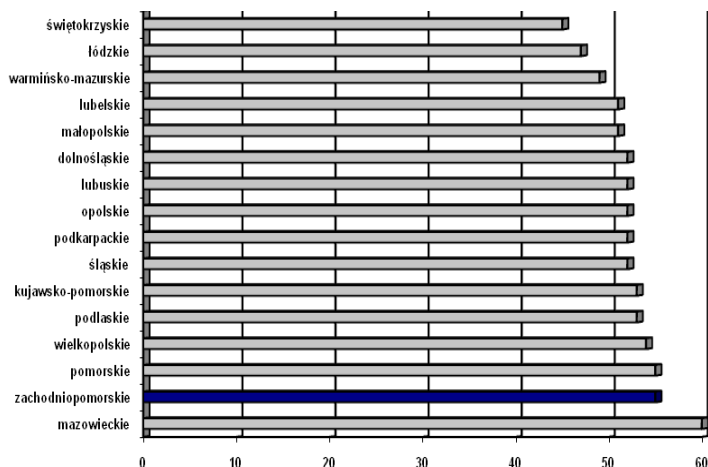

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

Patrząc na wyniki badania pod kątem rodzajów działalności przedsiębiorstw można zauważyć, że najczęściej szerokopasmowym dostępem do Internetu dysponują firmy zajmujące się informatyką (92% w 2007 roku) i pośrednictwem finansowym (89%). Następne w kolejności są przedsiębiorstwa reprezentujące branżę filmowo-radiowo-telewizyjną, wśród których 81% wykorzystuje łącza szerokopasmowe. Najrzadziej z szybkiego Internetu korzystają firmy zajmujące się budownictwem i przetwórstwem przemysłowym.

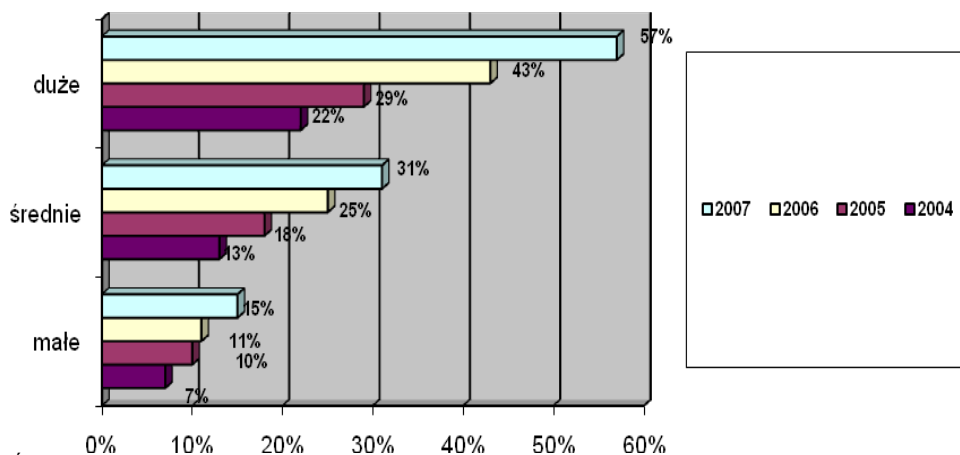
W 2007 roku w województwie mazowieckim odsetek przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu wyniósł 60% i był o 7 punktów procentowych wyższy od średniej krajowej oraz o 15 punktów od wskaźnika ostatniego w rankingu województwa świętokrzyskiego (45%). Odsetek ten w województwie zachodniopomorskim wyniósł 55 % i jest wyższy od średniej krajowej o 2 punkty procentowe, co plasuje województwo na drugiej pozycji.

Rysunek 5.11. Odsetek przedsiębiorstw posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

Rysunek 5.12. Dostęp do Internetu przez łącza bezprzewodowe (wąsko- lub szerokopasmowe) w przedsiębiorstwach według wielkości

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

Rysunek 5.12. prezentuje dostęp do Internetu przez łącza bezprzewodowe (wąsko- lub szerokopasmowe) w przedsiębiorstwach według wielkości. W 2007 roku używała ich prawie co trzecia firma należąca do tej kategorii. Najrzadziej w łącza bezprzewodowe inwestują małe przedsiębiorstwa, z których 15% posiada taki rodzaj połączenia z Internetem.

Podobnie jak w przypadku łączy szerokopasmowych, najczęściej połączeń bezprzewodowych z Internetem używały firmy informatyczne (51%) i przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością filmową, radiową i telewizyjną (43%), a najrzadziej - firmy budowlane, przetwórstwa przemysłowego oraz hotelarsko-turystyczne. W podziale przedsiębiorstw wg rodzajów działalności wartości wskaźników dostępu szerokopasmowego i dostępu bezprzewodowego do Internetu są znacznie bardziej zróżnicowane (odpowiednio 34 i 45 punktów procentowych pomiędzy sekcjami o najwyższych i najniższych wartościach) niż w przypadku wskaźnika dostępu do Internetu w ogóle, gdzie rozbieżności wynoszą najwyżej 9 punktów procentowych.

Z omawianych badań wynika, że przedsiębiorstwa województwa zachodniopomorskiego dostrzegają i praktycznie wykorzystują możliwości, jakie stwarza globalna sieć. Napotykają przy tym na ograniczenia i trudności natury technicznej, do których zaliczyć należy niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę łączy szerokopasmowych.

5.3. Cele korzystania z Internetu w przedsiębiorstwach

Pośród trzech wybranych celów wykorzystania Internetu, podmioty gospodarcze najczęściej w 2007 roku deklarowały korzystanie z usług bankowych i finansowych oferowanych on-line (72%), który to cel na przestrzeni lat 2004-2007 wyróżniał się największym przyrostem zainteresowania firm (o 17 punktów procentowych). Mniej niż połowa przedsiębiorstw używała sieci globalnej do monitorowania rynku (45%). Zainteresowanie korzystaniem z wirtualnych szkoleń i edukacji, po wyraźnym spadku (13 punktów procentowych) w latach 2004-2005, zaczęło następnie nieznacznie rosnąć (zaledwie 3 punkty procentowe w latach 2005-2007). W styczniu 2007 r. wartość tego wskaźnika dla Polski

wynosząca 26% była wynikiem o 3 punkty procentowe wyższym od średniej dla 27 państw członkowskich UE. Tabela 5.1. przedstawia cele korzystania z Internetu w przedsiębiorstwach.

Tabela 5.1. Cele korzystania z Internetu w przedsiębiorstwach według wielkości (w %)

Przedsiębiorstwa	2004	2005	2006	2007
Korzystanie z usług bankowych				
ogółem	55	59	66	72
małe	50	53	61	67
średnie	72	79	86	90
duże	83	86	92	94
Monitoring rynku				
ogółem	44	43	49	45
małe	39	39	45	41
średnie	59	59	64	58
duże	73	72	78	74
Szkolenie i edukacja				
ogółem	36	23	25	26
małe	32	21	22	23
średnie	46	32	35	34
duże	56	37	43	47

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

5.4. Strona www

Serwery www oferują natychmiastowy dostęp do danych z każdej dziedziny. Strony www umożliwiają prowadzenie działalności w sieci, robienie zakupów w wirtualnych sklepach, ściąganie plików i uaktualnień oprogramowania, haseł encyklopedycznych, publikacji naukowych, słuchanie radia, oglądanie telewizji, a nawet dokonywanie transakcji bankowych (Afuah, Tucci, 2003).

Dotychczas z roku na rok coraz więcej przedsiębiorstw inwestowało w tworzenie własnej strony internetowej. W 2006 roku posiadała ją ponad połowa przedsiębiorstw, podczas gdy dwa lata wcześniej - 44%. Jednakże w 2007 roku tendencja ta została zahamowana. Warto podkreślić, że tak jak w roku 2006 tylko 13% dużych przedsiębiorstw nie miało w 2007 roku własnej strony www. Również tylko 13% przedsiębiorstw prowadzących działalność filmową, radiową i telewizyjną, i jeszcze mniej z branży informatycznej (11%) nie miało takiej strony. Z drugiej strony mamy firmy zajmujące się budownictwem oraz handlem i naprawami, wśród których ponad połowa jest nieobecna w sieci www. Tabela 5.2. prezentuje przedsiębiorstwa posiadające własną stronę internetową według wielkości oraz rodzaju działalności.

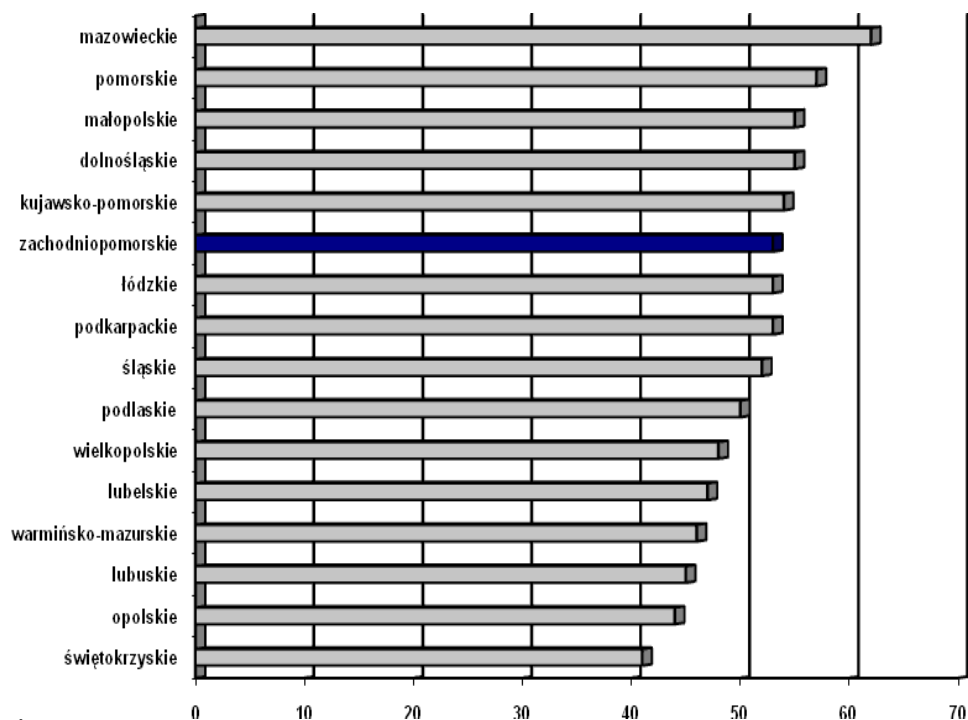
Tabela 5.2. Przedsiębiorstwa posiadające własną stronę internetową według wielkości oraz rodzaju działalności (w %)

	2004	2005	2006	2007
Ogółem	44	49	53	53
	według wielkości			
Małe	37	43	47	47
Średnie	66	71	76	75
Duże	84	85	87	87
	według rodzaju działalności			
Budownictwo	34	39	42	44
Handel i naprawy	37	44	49	47
Hotele i inne obiekty noclegowe turystyki	73	75	79	84
Transport, magazynowanie i łączność	50	55	55	54
Obsługa nieruchomości, firm, działalność B+R	50	57	57	60
Informatyka	95	91	93	89
Działalność filmowa, radiowa i telewizyjna	81	86	78	87
Pośrednictwo finansowe i ubezpieczenia	-	54	60	66

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

Własną stronę internetową najczęściej posiadały przedsiębiorstwa z dwóch województw - mazowieckiego (62%) i pomorskiego (57%), natomiast najrzadziej firmy ze świętokrzyskiego (41%) i opolskiego (44%). Poza dwoma wymienionymi powyżej, także w województwach lubuskim, warmińsko-mazurskim, lubelskim i wielkopolskim mniej niż połowa podmiotów gospodarczych miała stronę www.

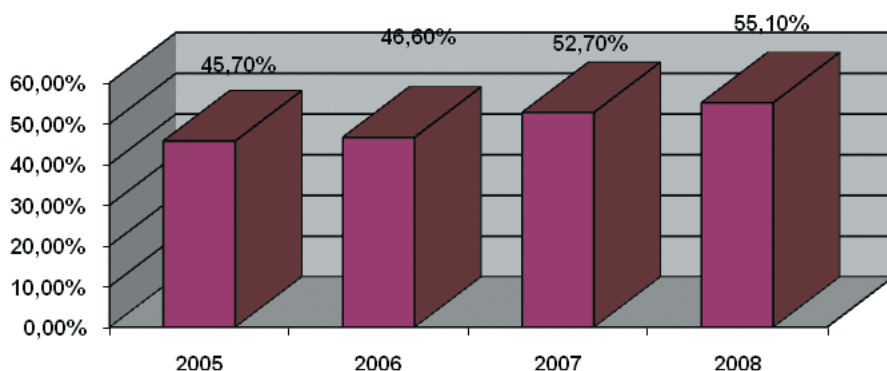
Rysunek 5.13. Przedsiębiorstwa posiadające własną stronę internetową według województw w 2007 roku

Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

W województwie zachodniopomorskim odsetek przedsiębiorstw posiadających własną stronę internetową w badanym okresie wzrósł z 45,7% w roku 2005 do 55,10% w roku 2008, co prezentuje rysunek 5.14.

Rysunek 5.14. Posiadanie własnej strony internetowej w przedsiębiorstwach w województwie zachodniopomorskim

Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

Najczęściej strona internetowa służyła przedsiębiorstwom do promocji własnych towarów i usług. W ten właśnie sposób w 2007 roku reklamowało się w sieci 47% firm w Polsce. Bardziej zaawansowane funkcje stron internetowych, jak na przykład dostarczanie klientom serwisu posprzedażnego on-line, oferowało tylko 7% firm (o 5 punktów procentowych więcej niż w 2004 roku). W branży informatycznej usługę serwisu posprzedażnego za pośrednictwem strony internetowej dostarczało swoim klientom 38% firm.

5.6. Handel elektroniczny

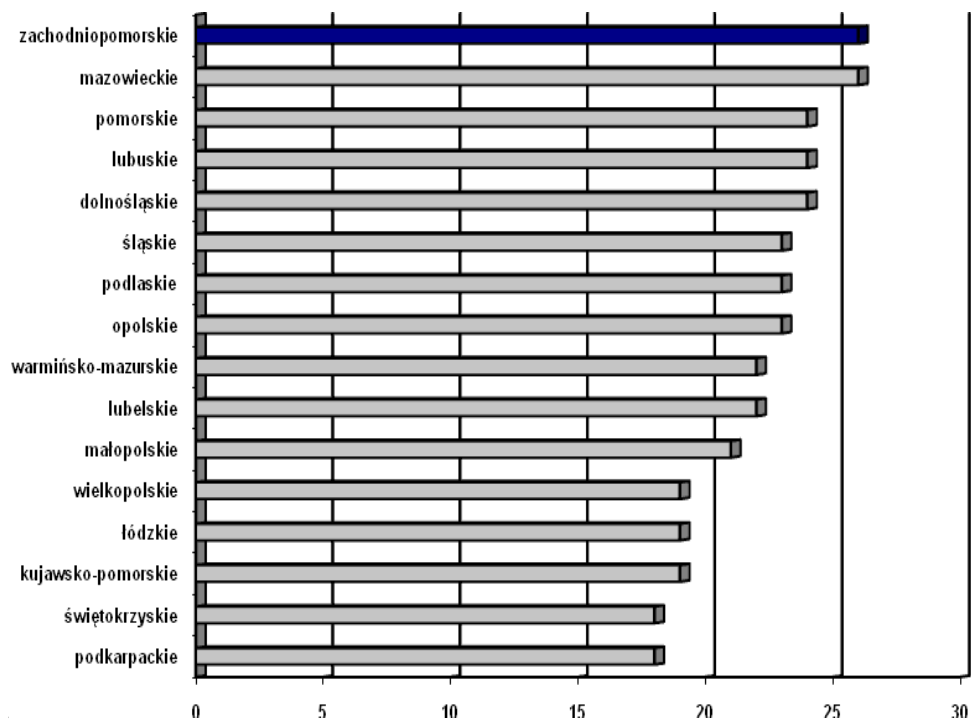
Handel elektroniczny to proces sprzedawania i kupowania produktów i usług, a więc zawierania transakcji handlowych z wykorzystaniem środków elektronicznych, prowadzony za pośrednictwem Internetu (Gregor, Stawiszyski, 2002).

Coraz więcej przedsiębiorstw tradycyjny bezpośredni kontakt z klientem wspiera formą elektroniczną, uruchamiając serwisy internetowe przeznaczone do obsługi handlu elektronicznego. Dzięki swojemu szerokiemu zasięgowi i elastyczności handel elektroniczny staje się coraz bardziej znaczącym kanałem zakupów oraz sprzedaży dla współczesnych firm.

Potencjalnie daje on możliwość wzrostu przychodów, także ze sprzedaży powierzchni reklamowej w Internecie, jak również pomaga zwiększyć udział w rynku i rozszerzać znajomość marki produktów poza dotychczasowy rynek. Handel elektroniczny jest też bardzo wygodny z punktu widzenia klienta, zarówno biznesowego, jak i detalicznego. Elastyczność Internetu, dzięki której można robić zakupy o dowolnej porze, przyczynia się w znacznym stopniu do oszczędności czasu i wysiłku klientów. Barierą w rozwoju handlu elektronicznego, poza brakiem powszechnego dostępu do Internetu i przyzwyczajeniem do tradycyjnej formy zakupów, w pewnym stopniu pozostaje problem bezpieczeństwa płatności on-line nierozzerwalnie związanej z dokonywaniem transakcji.

Podobnie jak rok wcześniej w 2007 roku przez Internet kupowała prawie co czwarta firma (22%), podczas gdy w 2004 roku co dziesiąta. Najczęściej tę formę robienia zakupów stosowały firmy z branży informatycznej, natomiast w pozostałych rodzajach działalności odsetek firm kupujących przez Internet kształtował się na poziomie od 16% do 36%. W 2007 roku najczęściej przez Internet kupowały przedsiębiorstwa z województw mazowieckiego i zachodniopomorskiego, a najrzadziej tę formę zakupów wybierały firmy z podkarpackiego i świętokrzyskiego. Na rysunku 5.15. przedstawiono przedsiębiorstwa składające zamówienia przez Internet w 2007 roku.

Rysunek 5.15. Przedsiębiorstwa składające zamówienia przez Internet według województw w 2007 roku

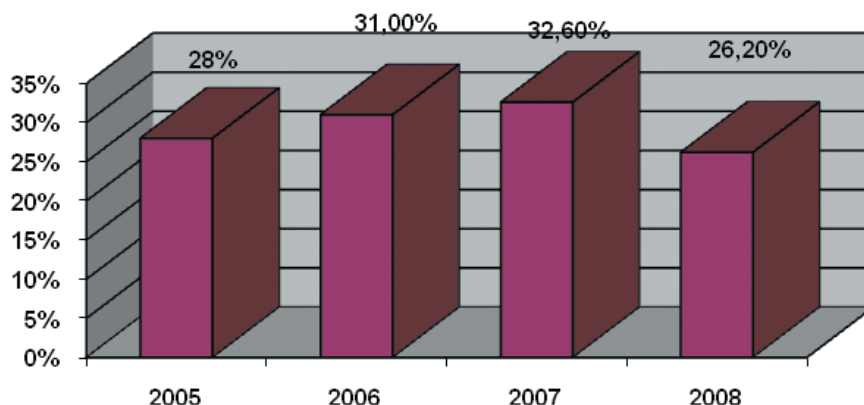
Źródło: (Społeczeństwo informacyjne... 2008).

5.7. Intranet

Intranet, dzięki przenoszeniu procesu komunikacji wewnętrznej do sieci, pozwala na dokonanie znacznych usprawnień oraz oszczędności, co w konsekwencji stanowi bardzo skuteczną drogę do zwiększania efektywności całego przedsiębiorstwa. Do korzyści, jakie można osiągnąć dzięki efektywnemu wykorzystaniu Internetu należy sprawna i przejrzysta komunikacja, sprzyjająca zadowoleniu z pracy, dzięki doinformowaniu pracownika identyfikującego się z interesem oraz dążeniami firmy lub instytucji, w której pracuje.

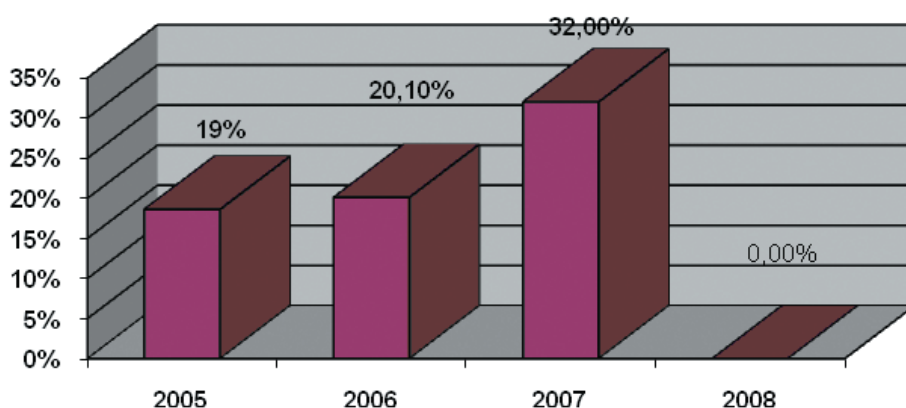
Rok 2007 roku charakteryzował się wysokim i dość wyrównanym pod względem przestrzennym poziomem wyposażenia przedsiębiorstw w komputery, natomiast w przypadku Intranetu zauważa się większe zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi województwami. Najczęściej wyposażone w sieć intranet były województwa lubuskie i kujawsko-pomorskie (41%), a w systemy informatyczne do obsługi zamówień - województwo mazowieckie (45%). Najrzadziej sieć intranet posiadały przedsiębiorstwa z podkarpackiego (24%) i lubelskiego (26%) a system do obsługi zamówień - z lubelskiego, zachodniopomorskiego (po 32%) i świętokrzyskiego (33%). Rysunek 5.16. prezentuje wyposażenie przedsiębiorstw w Intranet w województwie zachodniopomorskim.

Rysunek 5.16. Wyposażenie przedsiębiorstw w intranet w województwie zachodniopomorskim

Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

Rysunek 5.17. System informatyczny do obsługi zamówień w województwie zachodniopomorskim

Źródło: (Województwo zachodniopomorskie... 2009).

Istotnym elementem budowy gospodarki opartej na wiedzy w województwie zachodniopomorskim jest budowa społeczeństwa informacyjnego. Wsparcie obejmuje głównie przedsięwzięcia zmierzające do zwiększenia dostępności cyfrowej oraz podniesienia zdolności do wykorzystania technologii ICT w gospodarce, nauce i administracji publicznej. W tym celu w Regionalnym Programie Operacyjnym (RPO) przewidziano realizację różnorodnych projektów z zakresu informatyzacji województwa, w tym: budowę (lub rozbudowę) lokalnych i regionalnych sieci szerokopasmowych; rozwój zaawansowanych aplikacji i usług teleinformatycznych dla środowiska naukowego; budowę i wyposażenie centrów zarządzania sieciami regionalnymi i lokalnymi oraz budowę bezpiecznych systemów transmisji danych. Bardzo istotny dla budowania społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy jest także rozwój sieci publicznych (ogólnodostępnych) punktów dostępu do Internetu (PIAP). Wsparcie finansowe obejmuje również rozwój aplikacji infor-

matycznych w administracji publicznej, zapewniających mieszkańcom i przedsiębiorcom świadczenie usług z zakresu administracji publicznej drogą elektroniczną (e-usług), a także wdrażanie usług elektronicznych oraz nowoczesnych rozwiązań umożliwiających przedsiębiorcom realizację procesów biznesowych drogą elektroniczną. Wsparcie tego rodzaju przyczyni się do powszechnego i efektywnego wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w kontaktach pomiędzy administracją a podmiotami gospodarczymi, a także rozwoju powiązań elektronicznych pomiędzy przedsiębiorcami. Na podstawie analizy dokumentów programowych regionu należy stwierdzić, iż zidentyfikowane obszary interwencji polityki rozwoju regionu w horyzoncie średniookresowym odpowiadają potrzebom w zakresie budowania i funkcjonowania regionalnych systemów innowacji.

Bibliografia

1. Aktywność ekonomiczna ludności w województwie zachodniopomorskim, (2008), Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin.
2. Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski, (2006), Raport przygotowany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. Gdańsk.
3. Afuah A., Tucci Ch. L. (2003), *Biznes internetowy. Strategie i modele*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
4. Barro R., (1997), *Makroekonomia*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
5. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., (2007), *Mikroekonomia*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
6. Bremond J., Couet J. F., Salort M. M., (2004), *Kompendium wiedzy o ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
7. Bariery innowacyjności–sonda–BCC, KIG w: <http://www.pi.gov.pl/page.php?cat=22&item=10923>
8. Bokajło W., Dziubka K., (2003), *Unia Europejska. Leksykon Integracji*, Wydawnictwo Europa, Wrocław.
9. Clarke L., (1997), *Zarządzanie zmianą*, Wydawnictwo Gebethner&Ska, Warszawa.
10. Domański R., (1997), *Przestrzenna transformacja gospodarki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
11. Drążek G., „Głos Szczeciński” 2009, 14.02.09.
12. Drążek G., „Głos Szczeciński” 2009, 20.02.09.
13. Drela K., Kiernożycka-Sobejko A., Pluskota P., (2007), *Mikroekonomiczne ABC dla studenta*, Szczecin 2007.
14. Drucker P.F., (1992), *Innowacja i przedsiębiorczość*, Wydawnictwo PWE, Warszawa.
15. *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006* (2008), Informacje i opracowania statystyczne, Wydawnictwo GUS, Warszawa.
16. „Gazeta Wyborcza” 2006, 04.09.2006.
17. „Gazeta Wyborcza” 2009, 17.03.2009.
18. Gulcz M., (1997), *Ekonomia*, Wydawnictwo Ars Boni et Aequi, Poznań.
19. Gregor B., Stawiszynski M., (2002), *E-commerce*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Łódź.
20. Grudzewski W.M., Hejduk I.K., (2004), *Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
21. *Innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego*, (2005), Wydawnictwo ZARR, Szczecin.
22. *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2007*, (2008), Wydawnictwo GUS, Warszawa.
23. Jastrzębska M., (2002), *Decentralizacja finansów publicznych w Polsce a system finansowy samorządu terytorialnego*, „Gospodarka Narodowa” nr 7-8.
24. Jan Paweł II, *Encyklika o pracy ludzkiej*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1982.
25. Jasina P., „Głos Szczeciński” 2009, 01.04.09.
26. Jasina P., „Głos Szczeciński” 2009, 31.03.09.
27. Katedra Makroekonomii i Teorii Handlu Zagranicznego, *Wyniki badania podjętego przez grupę pracowników Katedry Makroekonomii i Teorii Handlu Zagranicznego WNE UW nad skalą i przyczynami zróżnicowania rynku pracy w Polsce*, Warszawa 2007, www.rynekpracy.edu.pl.
28. Kopycińska D., (2005), *Mikroekonomia*. Wydanie VI, Katedra Mikroekonomii US, Wydawnictwo US, Szczecin.
29. Kossowska M., Sołtysińska I., (2002), *Szkolenia pracowników a rozwój organizacji*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
30. Mantura W., (2001), *Systematyzacja czynników konkurencyjności przedsiębiorstwa przemysłowego*, [w:] Organizacja Zarządzanie nr 32, Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej, PP, Poznań.
31. Markowski T., (2003), *Procesy globalizacji w gospodarce a trendy w badaniach regionalnych*. [w:] (red.) Domański B., *Nowe kierunki badawcze w regionalistyce. Nowe doświadczenia polityki regionalnej*, Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, z. 204, Warszawa.
32. *Mocne i słabe gospodarczo. Nowe województwa* (2000), „Rynki Zagraniczne”, nr 13.
33. Milewski R., (2002), *Podstawy ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

34. Mordasiewicz W., „Głos Szczeciński” 2007, 26.02.07.
35. Mordasiewicz W., „Głos Szczeciński” 2009, 19.03.09.
36. *Nauka i technika w 2007 roku* (2009), Informacje i opracowania statystyczne, Wydawnictwo GUS, Warszawa.
37. *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, (2004), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
38. Nowak P., (2009), *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, Zachodniopomorskie Obserwatorium Rynku Pracy WUP, Szczecin.
39. Nowakowski A., (2003), *Dylematy przedsiębiorczości*, [w:] *Integracja i Tożsamość. Zachodniopomorskie w przededniu rozszerzenia Unii Europejskiej*, Wydawnictwo FRPZSZ, Szczecin.
40. *Polityka rynku pracy i zatrudnienia - analiza rynku pracy w Polsce*, (2008), Wydawnictwo MPiPS, Warszawa.
41. *Regionalna Strategia Innowacyjności w Województwie Zachodniopomorskim* (2005), Wydawnictwo Zachodniopomorska Agencja Rozwoju Regionalnego SA, Szczecin.
42. *Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego*, (2008), Wydawnictwo GUS, Szczecin.
43. Rosa G., (2002), *Marketing jako sposób wzmacniania pozycji konkurencyjnej na rynku usług transportowych*, Studia i Rozprawy tom 421, Wydawnictwo US, Szczecin.
44. Stankiewicz M.J., (2002), *Konkurencyjność przedsiębiorstw. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2002.
45. Skowronek – Mielczarek A., Leszczyński Z., (2008), *Analiza działalności rozwoju przedsiębiorstwa*. Wydawnictwo PWE, Warszawa.
46. Skrzek–Lubasińska M., Urbańska–Jobda B., (2004), *Stan sektora MSP w 1999 roku. Tendencje rozwojowe w latach 1994-2003*. Praca zbior. pod red. J. Chmiela, Wydawnictwo PARP, Warszawa.
47. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004-2007*, (2008), Wydawnictwo GUS, Warszawa.
48. Stanisławski R., (2007), *Ocena znaczenia polityki wspierania rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw MSP w Unii Europejskiej w kontekście potrzeb analizy wewnętrznych uwarunkowań* [w:] *Nauka – Innowacje – Gospodarka SOOIPP Annual – 2007*, Praca zbior. pod red. nauk. P. Niedzielski, J. Guliński, E. Stawasz, Zeszyty Naukowe nr 480, Ekonomiczne Problemy Usług nr 13, Wydawnictwo US, Szczecin.
49. *Strategia budowy społeczeństwa informacyjnego w województwie zachodniopomorskim na lata 2006-2015* (2005), Wydawnictwo Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin.
50. Sułkowski C., *Makroekonomia. Materiały pomocnicze*, Wydawnictwo Zapol, Szczecin 2000.
51. Sułkowski C., *Makroekonomia. Teoria i polityka makroekonomiczna*, Wydawnictwo Zapol, Szczecin 2001.
52. *Szkolny słownik ekonomiczny*, (1994), Praca zbior. pod red. nauk. Komos A., Wydawnictwo Ekonomik, Warszawa.
53. *Szczecin – Raport o stanie miasta. Wydział rozwoju miasta i funduszy pomocowych*. (2008), Szczecin.
54. *The OECD Bologna Ministerial Conference. Enhancing SME Competitiveness* (2001), Organization for Economic Co-Operation and Development, France.
55. Unolt J., (1999), *Ekonomiczne problemy rynku pracy*, Wydawnictwo BPS, Katowice.
56. Wołodkiewicz-Donimirski Z., *O niektórych aspektach konkurencyjności gospodarki polskiej*, Informacja nr 628, Biuro Studiów i Ekspertyz 1998, <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-628.htm>
57. *Współczesne dylematy zatrudnienia*, (1998), Praca zbior. pod red. nauk. Orczyk J., Wydawnictwo Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.
58. *Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Raport, Sytuacja na rynku pracy woj. Zachodniopomorskiego 2005-2008*, (2009), WUP Raport, Szczecin.
59. *Województwo zachodniopomorskie w liczbach* (2009), Wydawnictwo Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin.
60. WUP w Szczecinie.
61. WUP-Wydział Badań i Analiz, 2009.
62. www.szybkopraca.pl
63. www.zorp.wup.pl, 10.10.2009, *Zagraniczne migracje zarobkowe-badanie przeprowadzone na zlecenie Zachodniopomorskiego Obserwatorium Rynku Pracy w latach 2006-2007*.

Małgorzata Brojak-Trzaskowska, dr, absolwentka Wydziału Transportu i Łączności Uniwersytetu Szczecińskiego, aktualnie zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw, na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego. Jest autorką ponad 80 publikacji naukowych i raportów, przede wszystkim z zakresu funkcjonowania przedsiębiorstw, szczególnie z sektora usługowego (transportu, handlu, turystyki), nowoczesnych koncepcji, a także metod organizacji i zarządzania oraz czynników konkurencyjności, zwłaszcza wiedzy i innowacji.

Anna Drab-Kurowska jest doktorem nauk ekonomicznych w specjalności ekonomika informacji i strategii marketingowe. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczęła 1 października 2001 roku jako asystent w Katedrze Polityki Gospodarczej Łączności na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług. Jest autorką kilkudziesięciu artykułów i referatów naukowych.

Karolina Anna Dreła jest absolwentką Wydziału Ekonomicznego (obecnie WNEiZ) Uniwersytetu Szczecińskiego, kierunku zarządzanie i marketing, specjalność handel i marketing. Od 1997 roku zatrudniona na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego na stanowisku asystenta, gdzie ukończyła dzienne studia doktoranckie, a następnie obroniła pracę doktorską na temat „Naturalna stopa bezrobocia we współczesnej gospodarce”. Na realizację badań w ramach dysertacji otrzymała grant KBN, który po ukończeniu prac został pozytywnie zaopiniowany. Od 16 stycznia 2003 roku jest doktorem nauk ekonomicznych o specjalności makroekonomia i polityka społeczno-gospodarcza. Od tego roku zajmuje stanowisko adiunkta. Naukowo zajmuje się ekonomią, szczególnie koncentrując się na rynku pracy, stresie w pracy, ubóstwie i nierównościach społecznych, gospodarce regionalnej, mikro- i makroekonomii oraz polityce społeczno-gospodarczej.

Paweł Nowak, absolwent Wyższej Szkoły Administracji Publicznej w Szczecinie i Uniwersytetu Szczecińskiego. Kierownik Zachodniopomorskiego Obserwatorium Rynku Pracy Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie. Od 2008 roku członek Zachodniopomorskiej Grupy Sterującej Ewaluacją PO KL. Związany z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Szczecińskiego: w latach 2002-2004 współpraca z Zakładem Demografii i Socjologicznych Zastosowań Statystyki, następnie w latach 2004-2008 z Zakładem Metod i Technik Badań Socjologicznych. Od 2004 roku nauczyciel akademicki w Wyższej Szkole Pedagogicznej TWP w Warszawie – Wydział Zamiejscowy w Szczecinie.

Aneta Sokół jest absolwentką Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego – w 1998 roku ukończyła studia wyższe na kierunku handel i marketing – specjalność handel zagraniczny. W latach 1996-1998 pracowała w Ośrodku Informacji Naukowej US. Następnie w latach 1998-2006 pracowała w Politechnice Szczecińskiej (Instytut Ekonomii i Zarządzania) na stanowisku nauczyciela akademickiego asystenta, potem adiunkta. Doktorat obroniła w 2004 roku na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Juliusza Engelhardta. Od 2006 roku pracuje na stanowisku adiunkta na Uniwersytecie Szczecińskim w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw. Jest autorką ponad 110 publikacji naukowych i raportów.

Biurowo Projektu: "Regionalny Barometr Gospodarki"

Wojewódzki Urząd Pracy, ul. A. Mickiewicza 41, 70-383 Szczecin, tel./fax (0 91) 42 56 120/179

Filia WUP, ul. Słowiańska 15A, 75-846 Koszalin, tel. (0 94) 344 50 19, fax (0 94) 344 50 28

e-mail: sekretariat@wup.pl

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 8.1.4 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013